

MONIKA PISZCZ-CZAPLA

PROCES UCHWALANIA USTAWY Z DNIA 17 GRUDNIA 2009 R.
O UREGULOWANIU STANU PRAWNEGO NIEKTÓRYCH
NIERUCHOMOŚCI POZOSTAJĄCYCH WE WŁADANIU
POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA
PRAWOSŁAWNEGO

Uchwalenie dnia 17 grudnia 2009 r. ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego¹ stanowi realizację dyspozycji wyrażonej w art. 49 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego². Regulacja ta przyczynia się do zakończenia utrzymującego się od dnia wejścia w życie cytowanej ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. stanu tymczasowości w zakresie tytułu własności i użytkowania pounickich obiektów sakralnych, które przeszły na własność państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność państwa mienia pozostającego po osobach przesiedlonych do ZSRR³.

Poselski projekt ustawy o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (PAKP) wniesiony pod obrady Sejmu X kadencji przyjmował – analogicznie do przepisów ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (KK)⁴ jak też pozostałych ustaw party-

---

¹ Dz.U. z 2010 r. nr 7, poz. 43.

² Dz.U. nr 66, poz. 287, z późn. zm.

³ Dz.U. nr 59, poz. 318; zob. też uzasadnienie do projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Druk sejmowy nr 2060.

⁴ Dz.U. nr 29, poz. 154, z późn. zm.

kularnych regulujących stosunek Państwa do poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych uchwalonych po 1989 r. – w sprawach majątkowych zasadę *status quo* tj. uznanie na własność kościelnych osób prawnych posiadanego przez nie majątku nieruchomości⁵. Oznaczało to przejście na osoby prawne PAKP będących w ich władaniu nieruchomości należących do czasu akcji „Wisła” do kościelnych instytucji greckokatolickich. Jednakże projekt ten z powyższego powodu był m.in. silnie krytykowany przez posła Włodzimierza Mokrego, wiernego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego KK, który stanowczo domagał się jego odrzucenia. W trakcie prac Sejmu i Senatu nad regulacją statusu prawnego byłych cerkwi greckokatolickich zrodziło się wiele kontrowersji. Posłowie z różnych opcji politycznych podnosili, że sprawa ta jest skomplikowana, bowiem każde jej rozwiązanie prowadzić będzie do poczucia pokrzywdzenia. Zatem w toku prac parlamentarnych nad projektem ustawy o stosunku Państwa do PAKP nie zdołano merytorycznie rozwiązać tego problemu⁶.

Mając powyższe na względzie, PAKP w dniu 15 lutego 2002 r. zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o rozstrzygnięcie zgodności przepisu art. 49 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. z art. 25 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny z udziałem wnioskodawcy, przedstawicieli Sejmu, proku-

---

⁵ O uwłaszczeniu wyznaniowych osób prawnych zob. szerzej m.in.: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisław, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006, s. 228-232.

⁶ Przed likwidacją Urzędu do Spraw Wyznań w listopadzie 1989 r. rozpoczął prace mieszany państwowo-kościelny zespół redakcyjny powołany do opracowania projektu ustawy o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Opierał się on na projekcie opracowanym przez przedstawicieli strony prawosławnej. Jednakże po zakończeniu prac zespołu w dniu 28 maja 1990 r. odpowiedzialny za sprawy wyznaniowe Minister-Szef Urzędu Rady Ministrów Jacek Ambroziak uznał, że z wniesieniem projektu ustawy do Sejmu należy się wstrzymać do czasu uchwalenia nowej konstytucji. Poseł Eugeniusz Czykwin po uzyskaniu podpisów 22 posłów w dniu 11 października 1990 r. wniósł opracowany przez powołany wyżej zespół projekt ustawy pod obrady Sejmu jako projekt poselski; zob. M. Winiarczyk-Kossakowska, *Ustawy III Rzeczypospolitej o stosunku Państwa do kościołów chrześcijańskich*, Warszawa 2004, s.108-122; M. Winiarczyk-Kossakowska, *Droga do chrześcijańskich ustaw wyznaniowych (Węzłowe problemy)*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badań Społecznych i Międzynarodowych Fundacji im. Kazimierza Kęłles-Krauz” 2007, s. 37-40; W. Bendza, *Regulacja kościelnych spraw majątkowych na przykładzie Kościoła prawosławnego w Polsce*, Warszawa 2009, s. 50-108.

ratora generalnego, a także Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, na rozprawie w dniu 2 kwietnia 2003 r., po rozpoznaniu powołanego wniosku PAKP wydał wyrok⁷, w którym uznał między innymi, że art. 49 ust. 1 i 2 ustawy jest zgodny z art. 25 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji RP i nie jest niezgodny z art. 32 Konstytucji RP. W uzasadnieniu zwrócono uwagę, iż zaskarżone przepisy nie spowodowały braku uregulowania statusu prawnego wymienionych w nich nieruchomości. W związku z ich wejściem w życie nieruchomości te pozostały własnością Skarbu Państwa do czasu wydania odrębnej ustawy, natomiast PAKP zachował prawo ich użytkowania. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że ustawa przewiduje nadto możliwość wspólnego użytkowania świątyń przez PAKP i KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego na mocy porozumienia biskupów diecezjalnych. Przepis art. 61 ust. 1 pkt 1 ustawy o stosunku Państwa do KK wyłączył zaś możliwość dochodzenia przez KK utraczonego prawa własności tych nieruchomości. Obowiązujące przepisy utrzymują zatem istniejący stan prawny i faktyczny. Trybunał Konstytucyjny zwrócił również uwagę, że „w sytuacji, gdy dana sprawa dotyczy dwóch lub więcej kościołów i związków wyznaniowych niezbędne jest porozumienie ze wszystkimi zainteresowanymi wspólnotami religijnymi”⁸.

Pełnomocnik metropolity warszawskiego i całej Polski złożył do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o wznowienie postępowania. Trybunał umorzył je z powodu niedopuszczalności orzekania. Wskutek powyższego wyroku PAKP w dniu 30 września 2003 r. wniósł skargę przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (ETPCz). Zarzucił Rzeczypospolitej naruszenie następujących artykułów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁹:

- 1) art. 6 § 1, w związku z naruszeniem procedury przed Trybunałem Konstytucyjnym (pogwałcenie zasady bezstronności sądu w wyniku niewyłączenia ze składu orzekającego sędziego, który uprzednio brał udział w procesie uchwalania zaskarżonej ustawy),

⁷ Sygn. akt K 13/02.

⁸ Zob. m.in. G. Kuprianowicz, *Prawosławie w Polsce od 1918 r. do współczesności*, w: *Prawosławie, Światło ze Wschodu*, red. K. Leśniewski, Lublin 2009, s. 827-828.

⁹ Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.

- 2) art. 9 i 14, w związku z potraktowaniem dóbr PAKP w sposób odmienny od dóbr innych kościołów i związków wyznaniowych,
- 3) art. 13, w związku z brakiem środka odwoławczego od postanowienia Trybunału Konstytucyjnego o umorzeniu postępowania z powodu niedopuszczalności orzekania,
- 4) art. 1 protokołu 1, w związku z nieprzyznaniem PAKP własności nieruchomości, które posiadał i którymi zarządzał.

W dniu 25 listopada 2005 r. wskutek wstępnego przeanalizowania pozwu ETPCz zdecydował o zawiadomieniu o pozwie Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, prosząc o wniesienie uwag do pozwu. Termin rozprawy przed Trybunałem wyznaczono na dzień 17 czerwca 2008 r. W toku postępowania uwagi do pozwu przedstawiła Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego oraz PAKP¹⁰.

1. DROGA DO WYPRACOWANIA POROZUMIENIA W SPRAWIE NIERUCHOMOŚCI, O KTÓRYCH MOWA W ART. 49 USTAWY Z DNIA 4 LIPCA 1991 R. O STOSUNKU PAŃSTWA DO POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO

W celu poszukiwania możliwości rozwiązania spornego zagadnienia stanu prawnego nieruchomości lub ich części, które przeszły na własność państwa na podstawie cytowanego dekretu z dnia 5 września 1947 r., obradujący na I posiedzeniu Wspólny Zespół Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów (Wspólny Zespół), które odbyło się w dniu 17 marca 2008 r. i w którym uczestniczyli współprzewodniczący: sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Tomasz Siemoniak oraz arcybiskup wrocławski i szczeciński Jeremiasz (Jan Anchimiuk), a także stali członkowie ze strony rządowej: sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej Krystyna Szumilas, sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Rafał Grupiński, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Tomasz Merta; ze strony kościelnej: biskup siemiatycki Jerzy, rektor Prawosławnego Seminarium Duchow-

¹⁰ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego [...].

nego ks. prof. dr Jerzy Tofiluk i mecenas Mikołaj Zdasiuk¹¹, uzgodnił powstanie Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu, która miała zająć się tą sprawą. W jej skład miały wejść po 3 osoby ze strony rządowej i kościelnej (prawnik, historyk i przedstawiciel odpowiednio rządu i Kościoła)¹².

W dniu 4 kwietnia 2008 r. miało miejsce I posiedzenie Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu. Wzięli w nim udział ze strony kościelnej: ks. prof. dr Jerzy Tofiluk, dr Paweł Borecki oraz dr Grzegorz Kuprianowicz; ze strony rządowej zaś: zastępca dyrektora Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA (DWRMNiE) Andrzej Marciniak oraz radca ministra w DWRMNiE Stefan Wasilewicz. Uzgodniono, iż strony przygotowują propozycje dotyczące sprawy kompromisowego rozwiązania kwestii skargi PAKP do ETPCz na kolejne posiedzenie. Następnie każda strona miała przekazać ustalenia właściwym współpracownikom Wspólnego Zespołu, którzy wyznaczą Grupie Roboczej dalszy cel jej prac¹³.

Kolejne posiedzenie Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu odbyło się w dniu 11 kwietnia 2008 r. Wzięli w nim udział uczestnicy I posiedzenia Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu oraz ambasador Jakub Wolski z Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Podczas tego posiedzenia strona kościelna w pięciu różnych wariantach, których przyjęcie miałyby różne skutki prawne¹⁴, przedstawiła propozycje dotyczące rozwiązania problemu własności 23 spornych cerkwi.

Pierwszy wariant „pełny” miałby polegać na uchwaleniu ustawy ustanawiającej prawa własności PAKP do 23 spornych nieruchomości, zgodnie z zasadą wypracowaną w 1989 r. przy opracowywaniu ustawy o stosunku Państwa do KK. Przyjęcie drugiego wariantu „quasi-słowackiego” wymagałoby uchwalenia ustawy ustanawiającej prawo własno-

---

¹¹ Protokół z I posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 17 marca 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

¹² Zob. tamże.

¹³ Protokół z I posiedzenia Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 4 kwietnia 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

¹⁴ Protokół z II posiedzenia Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 11 kwietnia 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

ści PAKP do 23 spornych świątyń i przyjęcie przez państwo zobowiązania do zrekompensowania finansowego roszczeń wobec tych świątyń na rzecz osób prawnych KK. Wariant trzeci „częstkowy” polegałby na przekazaniu przez PAKP osobom prawnym KK kilku z 23 świątyń będących we władaniu PAKP, których utrata najmniej utrudni realizację potrzeb duszpasterskich PAKP, w zamian za przekazanie przez KK osobom prawnym PAKP kilku obiektów, należących w przeszłości do Kościoła Prawosławnego na terenie katolickich diecezji: lubelskiej, siedleckiej i drohiczyńskiej „które nie są niezbędne dla Kościoła Katolickiego. Natomiast pozostałe świątynie na terenie diecezji przemysko-nowosądeckiej na mocy ustawy stałyby się własnością PAKP”. „Wariant hłomczański” miałby być analogiczny do poprzedniego, jednakże uwzględniał fakt przekazania w przeszłości KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego przez Kościół Prawosławny świątyń w Hłomczy i Wielopolu, a także plebanii w Hłomczy. Za wspomniane obiekty, a także za ewentualne inne świątynie, których utrata najmniej utrudniałaby realizację potrzeb duszpasterskich PAKP i które zostałyby przekazane przez PAKP osobom prawnym KK (archidiecezji przemysko-warszawskiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego), PAKP uzyskałby prawo własności do niektórych obiektów należących niegdyś do Kościoła Prawosławnego na terenie następujących jednostek organizacyjnych KK: archidiecezji lubelskiej oraz diecezji siedleckiej i drohiczyńskiej. Pozostałe zaś świątynie znajdujące się w granicach administracyjnych diecezji przemysko-nowosądeckiej postanowieniami ustawy stałyby się własnością PAKP. Przyjęcie ostatniego wariantu, tzw. wariantu zerowego oznaczałoby powrót do początku rokowań z 1989 r., w sprawie własności świątyń będących we władaniu osób prawnych Kościoła Prawosławnego i Kościoła Katolickiego, a w przeszłości należących do drugiego Kościoła. Takie rozwiązanie oznaczałoby „uznanie rokowań z 1989 r. za niebyłe i podważenie przez Kościół prawosławny praw własności Kościoła katolickiego do dawnych cerkwi prawosławnych na terenie Chełmszczyzny i Podlasia, które stały się własnością Kościoła katolickiego na mocy ustawy z 1989 r.”¹⁵

¹⁵ Zob. tamże. Przedstawiciele strony rządowej podczas II posiedzenia Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu podnosili jednak, że proponowany przez stronę kościelną tzw. wariant

Na wspomnianym wyżej posiedzeniu w dniu 11 kwietnia 2008 r. przedstawiciele strony rządowej zaprezentowali stanowisko, zgodnie z którym powinno zostać wypracowane porozumienie, na którego podstawie miałyby zostać uchwalona ustawa regulująca stan prawny spornych nieruchomości. Strona kościelna podniosła, że zawarcie ewentualnego porozumienia powinny poprzedzić rozmowy PAKP, KK oraz rządu RP z tym zastrzeżeniem, że przedstawicielami wspomnianych Kościołów powinni być jak najwyżsi rangą hierarchowie. Wskazała również, że porozumienie powinno być zawarte w formie umowy¹⁶.

W dniu 17 kwietnia 2008 r. miało miejsce spotkanie współprzewodniczących Wspólnego Zespołu, podczas którego ustalono, iż „należy dążyć do podjęcia rozmów przez Kościół Katolicki w Rzeczypospolitej Polskiej i Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, przy udziale przedstawicieli rządu Rzeczypospolitej Polskiej, w celu wypracowania rozwiązań zagadnienia dotyczącego prawa własności nieruchomości, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”¹⁷.

Trzecie posiedzenie Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu odbyło się w dniu 18 kwietnia 2008 r. Stronę kościelną reprezentowali: ks. prof. dr Jerzy Tofiluk, dr Paweł Borecki oraz dr Grzegorz Kuprianowicz. Stronę rządową zaś: dyrektor Andrzej Marciniak oraz radca ministra Stefan Wasilewicz. W trakcie przedmiotowego posiedzenia strona rządowa zadeklarowała dołożenie wszelkich starań, by doszły do skutku rozmowy wszystkich stron ewentualnego porozumienia w omawianej sprawie¹⁸.

W dniu 8 maja 2008 r. na drugim posiedzeniu Wspólnego Zespołu, w którym uczestniczyli współprzewodniczący oraz pozostali członko-

---

zerowy „byłby zanegowaniem konstrukcji prawnych, dotyczących ustalenia prawa własności nieruchomości kościelnych, wypracowanych po 1989 r. i ze względu na to bardzo trudny do wprowadzenia”. Podczas dyskusji strony wskazywały również, że mogą wystąpić poważne trudności przy wykonaniu ustaw sankcjonujących warianty cząstkowy i hłomczański.

¹⁶ Zob. tamże.

¹⁷ Zob. protokół z III posiedzenia Grupy Roboczej Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 18 kwietnia 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

¹⁸ Zob. tamże.

wie, podsumowane zostały prace Grupy Roboczej. Zawiesiła ona swoje posiedzenia po zarekomendowaniu współprzewodniczącym dążenia do podjęcia rozmów przez KK i PAKP przy udziale przedstawicieli rządu, celem wypracowania rozwiązań zagadnienia dotyczącego prawa własności nieruchomości, o których mowa w art. 49 ustawy o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Minister Tomasz Siemoniak zadeklarował, że „Rząd poczuwa się do obowiązku podjęcia próby rozwiązania problemu art. 49 [...], zastrzegając jednak, że ewentualne rozwiązanie musi zostać wypracowane w toku rozmów z przedstawicielami obu Kościołów [...] z informacji uzyskanych od Biskupa Budzika i Nuncjusza Apostolskiego wynika, że są Oni osobiście zainteresowani w osiągnięciu porozumienia”. Wyraził także nadzieję, że na posiedzeniu w dniu 8 maja 2008 r. „Przedstawiciele Świętego Soboru przedstawiają propozycje rozwiązania zagadnienia art. 49 zaproponowane podczas prac Grupy Roboczej. [...] Rządowi zależy na rozwiązaniu tego skomplikowanego zagadnienia”. Członkowie Wspólnego Zespołu uzgodnili wstrzymanie się z dalszymi rozmowami do czasu planowanego w dniu 13 maja 2008 r. spotkania hierarchów PAKP i KK przy udziale przedstawicieli rządu RP, na którym podjęte miały zostać ustalenia określające dalsze postępowanie celem rozwiązania zagadnienia art. 49 cytowanej wyżej ustawy¹⁹.

W spotkaniu przedstawicieli KK, PAKP i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych w dniu 13 maja 2008 r. uczestniczyli: arcybiskup lubelski i chełmski Abel, biskup siemiatycki Jerzy, ksiądz Julian Felenczak, sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski biskup Stanisław Budzik, biskup wrocławsko-gdański obrządku bizantyjsko-ukraińskiego KK Włodzimierz Juszcak, minister Tomasz Siemoniak, ambasador Jakub Wolski, Renata Królak – przedstawiciel Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz dyrektor Andrzej Marciniak. Uczestnicy spotkania ustalili powołanie grupy ekspertów do wypracowania szczegółów porozumienia dotyczącego uregulowania stanu prawnego

¹⁹ Zob. protokół z II posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 8 maja 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

spornych nieruchomości, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r.²⁰

W pracach grupy ekspertów powołanej na podstawie ustaleń przyjętych przez uczestników wspomnianego spotkania z dnia 13 maja 2008 r. wzięli udział: w imieniu KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego: wikariusz generalny ks. mitrat Eugeniusz Popowicz, kanclerz ks. Bogdan Stepan, mecenas Arkadiusz Giza; w imieniu PAKP: ks. prof. dr Jerzy Tofiluk, ks. Roman Dubec, dr Grzegorz Kuprianowicz; zaś w imieniu administracji rządowej: dyrektor Andrzej Marciniak, radca ministra Stefan Wasilewicz oraz ambasador Jakub Wolski. Porozumienie miało zostać wypracowane na podstawie proponowanego wyżej tzw. wariantu słowackiego. A zatem w stosunku do nieruchomości, co do których nie ma zgody kościołów na przekazanie do nich prawa własności jednemu z nich, Skarb Państwa miał zapewnić środki finansowe na pokrycie kosztów zakupu nieruchomości i wzniesienie obiektu sakralnego odpowiadającego wartości nieruchomości i posadowionego na niej obiektu sakralnego temu Kościołowi, który nie uzyska prawa własności do spornej nieruchomości²¹.

Wspomniana grupa ekspertów powołana w dniu 13 maja 2008 r. podczas posiedzenia w dniu 21 maja 2008 r. ustaliła, że prawo własności nieruchomości położonej w Wysowej zostanie przyznane PAKP, zaś KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego uzyska środki finansowe ze Skarbu Państwa na wzniesienie nowego obiektu sakralnego. Przedstawiciele administracji rządowej zostali zobowiązani do podjęcia czynności celem przekazania KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego prawa własności do nieruchomości położonej w Hłomczy²², zaś PAKP miał

---

²⁰ Wersja robocza protokołu ze spotkania przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej i przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 13 maja 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA, znak sprawy: DWRMNI-E-6711-18/2008.

²¹ Notatka służbowa dyrektora Andrzeja Marciniaka z dnia 3 czerwca 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA, znak sprawy: DWRMNI-E-6711-22/2008.

²² Stan prawny nieruchomości położonej w Hłomczy wymagał wyjaśnienia, gdyż w 1989 r. nieruchomość ta znajdowała się we władaniu PAKP, jednak do czasu uchwalenia ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do PAKP wierni tamtejszej parafii zwrócili

przekazać KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego prawo własności nieruchomości, na której jest posadowiony budynek plebanii. Jednakże ze względu na znaczącą różnicę zdań pomiędzy przedstawicielami obu Kościołów w odniesieniu do nieruchomości położonych w Bielance i Przemyślu przedstawiciele administracji rządowej zaproponowali przerwanie posiedzenia w celu zasięgnięcia w tej sprawie stanowiska właściwych władz obu Kościołów²³.

Na drugim posiedzeniu wspomnianej wyżej grupy ekspertów powołanej w dniu 13 maja 2008 r., które odbyło się w dniu 29 maja 2008 r. przedstawiciele obu Kościołów wyrazili wolę osiągnięcia consensusu. Ustalono, że prawo własności nieruchomości położonej w Bielance zostanie przekazane KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, zaś PAKP w zamian otrzyma środki finansowe ze Skarbu Państwa na zakup nieruchomości i wzniesienie nowego obiektu sakralnego. Podczas posiedzenia przedstawiciele obu Kościołów podkreślili, że wolą ich zwierzchników jest osiągnięcie kompromisu, jednakże wniesli o udzielenie terminu na przeprowadzenie konsultacji z wiernymi w Bielance (PAKP) i Przemyślu (KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego) celem „przekonania ich” do proponowanego rozwiązania spornej sprawy. Przedstawiciele KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego wyrazili zdanie, iż nieruchomość położona w Hłomczy, na której posadowiona jest plebania, powinna zostać sprzedana przez PAKP za „symboliczną złotówkę”. W trakcie posiedzenia przedstawiciele obu Kościołów zgodnie zaznaczyli, że wolą ich jest doprowadzenie do kompleksowego rozwiązania zagadnienia stanu prawnego nieruchomości, o których mowa w art. 49 ustawy o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego; musi ono jednak dotyczyć wszystkich spornych nieruchomości. Wnieśli też o sporządzenie w ramach grupy projektu umowy, który zostałby podpisany przez hierarchów obu Kościołów i przedstawicieli rządu RP. Przedstawiciele PAKP wnioskowali o poruszenie

---

się do właściwego biskupa prawosławnego o zgodę na przejście do KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. W związku z tym, że powyższa zgoda została wyrażona, w rezultacie ani KK, ani PAKP nie mogły się uwłaszczyć na tej nieruchomości. Nieruchomość, na której posadowiona jest cerkiew, jest we władaniu Skarbu Państwa. Natomiast nieruchomość, na której znajduje się plebania, jest własnością PAKP. Zob. tamże.

²³ Zob. tamże.

w rozmowach również kwestii nieruchomości położonej na Górze Jawor²⁴, wskazując, że skoro porozumienie ma być kompleksowe nie

²⁴ PAKP nieruchomość zabudowaną kaplicą położoną na Górze Jawor otrzymał w zarządk i użytkowanie zarządzeniem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie z dnia 15 października 1958 r. O uregulowanie stanu prawnego kaplicy na Górze Jawor PAKP zwracał się w 1997 r. do wojewody Nowosądeckiego; w 2000 r. do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych i do prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka. W pismach kierowanych do prezesa Rady Ministrów sprawa Góry Jawor była ujęta w kontekście ustawowej regulacji stanu prawnego cerkwi pounickich, użytkowanych przez PAKP. W odpowiedzi na powołane pisma Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Marek Biernacki i podsekretarz stanu Marek Naglewski podnieśli, że w sytuacji różnicy poglądów na kwestię własności do omawianych świątyń pomiędzy KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego a PAKP trudno mówić o ustawowym uregulowaniu spraw własnościowych tych nieruchomości.

Na wniosek Lasów Państwowych wójt gminy Uście Gorlickie decyzją z dnia 12 czerwca 2001 r. zatwierdził projekt podziału nieruchomości położonej w obrębie Wysowa, gmina Uście Gorlickie, potocznie określanej jako „Góra Jawor” oznaczonej jako działka ewidencyjna nr 781. W wyniku tego podziału powstała działka nr 781/1, działka nr 781/2 (zabudowana budynkiem kaplicy) oraz działka nr 781/3 (zabudowana budynkiem kaplicy).

Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Nowym Sączu decyzją z dnia 18 lutego 2003 r. stwierdziło z urzędu nieważność powołanej decyzji, a następnie decyzją z dnia 6 maja 2003 r. utrzymało tę decyzję w mocy. Samorządowe Kolegium Odwoławcze podniosło, że w dacie wydawania decyzji podziałowej przez wójta gminy Uście Gorlickie toczyło się postępowanie regulacyjne przed Komisją Majątkową z wniosku parafii katolickiej obrządku greckokatolickiego w Wysowej, natomiast, jak stanowi art. 62 ust. 4 ustawy o stosunku Państwa do KK postępowanie sądowe lub administracyjne dotyczące takiej nieruchomości powinno ulec zawieszeniu. Decyzja z dnia 18 lutego 2003 r. została przez parafię katolicką obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej zaskarżona do Naczelnego Sądu Administracyjnego, gdyż w listopadzie 2000 r. parafia ta cofnęła wniosek w części dotyczącej działki nr 781. Naczelny Sąd Administracyjny, zgodnie z art. 97 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. nr 153, poz. 1271, z późn. zm.), pismem z dnia 28 października 2003 r. przesłał skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie, który wyrokiem z dnia 20 października 2006 r. oddalił skargę parafii katolickiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej, stwierdzając, że postępowanie regulacyjne przed Komisją Majątkową nie kończy się z momentem cofnięcia wniosku, lecz z momentem wydania orzeczenia o umorzeniu postępowania, co nastąpiło w 2006 r.

Sąd Rejonowy w Gorlicach postanowieniem z dnia 24 września 2001 r. założył księgę wieczystą dla działki nr 781/2 i wpisał w niej parafię katolicką obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej jako właściciela. Wojewoda Małopolski po rozpatrzeniu wniosku parafii prawosławnej w Wysowej na podstawie decyzji z dnia 3 marca 2003 r. odmówił stwierdzenia przejścia z mocy prawa na rzecz tej parafii nieruchomości oznaczonej jako działki nr 781/2 i 781/3, z powołaniem się na art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do PAKP. Sąd Rejonowy w Gorlicach wszczął postępowanie o zasiedzenie nieruchomości stanowiącej

może ono pomijać tej nieruchomości. Jednocześnie zaproponowali, aby w przypadku Góry Jawor zostało ustanowione prawo współwłasności do tej nieruchomości, zastrzegając jednak, iż propozycja ta wymaga konsultacji z biskupem diecezjalnym²⁵.

Ustalenia podjęte w toku prac grupy ekspertów znalazły swoje odzwierciedlenie w protokole ustaleń z dnia 10 czerwca 2008 r.²⁶ Jak wynika ze wspomnianego protokołu, eksperci uzgodnili, że PAKP uzyska prawo własności nieruchomości położonych w miejscowościach: Dziurdziów (cerkiew Narodzenia NMP), Komańcza (tam posadowiona była cerkiew Opieki Matki Bożej, która spłonęła w 2006 r.), Morochów (cerkiew Spotkania Pańskiego), Pielgrzymka (cerkiew św. Michała), Sanok (cerkiew Świętej Trójcy), Szczawne (cerkiew Zaśnięcia NMP), Turzańsk (cerkiew św. Michała Archanioła), Zagórz (cerkiew św. Michała), Blechnarka (cerkiew św.św. Kosmy i Damiana), Hańczowa (cerkiew Opieki NMP), Konieczna (cerkiew

---

działkę nr 781/3 z wniosku parafii katolickiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej. Wnioskiem z dnia 20 kwietnia 2005 r. o zasiedzenie wymienionej wyżej nieruchomości do Sądu Rejonowego w Gorlicach wystąpiła parafia prawosławna w Wysowej. Postanowieniem dnia 29 czerwca 2005 r. Sąd Rejonowy w Gorlicach oddalił wniosek parafii katolickiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie. Od wspomnianego postanowienia apelację do Sądu Okręgowego w Nowym Sączu w dniu 8 lipca 2005 r. złożyła parafia katolicka obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Wysowej. W dniu 14 czerwca 2007 r. Sąd Okręgowy w Nowym Sączu w postanowieniu zmienił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w Gorlicach, stwierdzając, że Kościół obrządku bizantyjsko-ukraińskiego nabył własność działki nr 781/3 z dniem 1 sierpnia 1989 r. przez zasiedzenie. W dniu 14 grudnia 2007 r. skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu złożył do Sądu Najwyższego Rzecznik Praw Obywatelskich, podnosząc, że Sąd ten w swoim wyroku stwierdził zasiedzenie na rzecz KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Polsce, który w dniu 1 sierpnia 1989 r. nie miał osobowości prawnej i nie był stroną toczącego się postępowania.

Zob. notatka służbowa z sierpnia 2008 r., b.n., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

²⁵ Zob. notatka służbowa dyrektora Andrzeja Marciniaka z dnia 3 czerwca 2008 r.

²⁶ Protokół ustaleń grupy ekspertów powołanej na podstawie ustaleń przyjętych przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. z udziałem przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku rzymskokatolickiego oraz obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 10 czerwca 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

św. Bazylego Wielkiego), Kunkowa (cerkiew św. Łukasza), Leszczy-ny (cerkiew św. Łukasza), Wołowiec (cerkiew Opieki NMP), Żdynia, (cerkiew Opieki NMP), Kalników (cerkiew Zaśnięcia NMP), Kłoko-wice (cerkiew Opieki NMP), Przemyśl (cerkiew Narodzenia NMP), Młodowice (cerkiew Poczęcia NMP), Zapałów (cerkiew św.św. Kosmy i Damiana). W protokole tym przedstawiciele obu Kościołów wnieśli także o objęcie rozmowami nieruchomości położonej w Gładyszowie zabudowanej kaplicą Narodzenia św. Jana Chrzciciela, która nie została ujęta w wykazie nieruchomości stanowiącym załącznik do przygotowa-nego w 2005 r. projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektó-rych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefa-licznego Kościoła Prawosławnego, ponieważ zawierał, jedynie cerkwie. Ustalono również, że prawo własności nieruchomości położonej w Wysowej, na której posadowiona jest cerkiew św. Michała, zostanie przyznane PAKP, zaś KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego uzyska ze Skarbu Państwa środki finansowe na zakup nieruchomości i wzniesienie nowego obiektu sakralnego. W toku prac grupy ekspertów uzgodniono, że przedstawiciele administracji rządowej dołożą wszelkich starań, aby przekazać KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego prawo własności do nieruchomości położonej w Hłomczy, a PAKP przekaze wspomnianemu Kościołowi prawo własności nieruchomości zabudowanej budyn-kiem plebanii (szczegóły przekazania prawa własności określić miało porozumienie zawarte pomiędzy oboma Kościołami). Prawo własno-ści do nieruchomości położonej w Bielance zabudowanej budynkiem cerkwi Opieki NMP miało zostać przekazane KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, w zamian za co PAKP miał otrzymać środki finanso-we ze Skarbu Państwa na zakup nieruchomości i wzniesienie nowego obiektu sakralnego. Ekspertci ustalili także, że prawo własności do nieruchomości położonej w Przemyślu, na której znajduje się cerkiew Zaśnięcia NMP, zostanie przekazane PAKP, w zamian KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego otrzyma ze Skarbu Państwa środki finanso-we na zakup nieruchomości i wzniesienie nowego obiektu sakralnego. Grupa ekspertów uzgodniła także, że przedstawiciele duchowieństwa obu Kościołów (każdego po 3) spotkają się w sprawie nieruchomości położonej na Górze Jawor, na której znajduje się cerkiew Opieki Matki Bożej, celem wypracowania wstępnych zasad korzystania przez

oba Kościoły z tej nieruchomości, w przypadku ustanowienia do niej prawa współwłasności. Efekty spotkania miały zostać przedstawione na spotkaniu z wiernymi obu Kościołów²⁷.

Nadto w dniu 11 czerwca 2008 r. przedstawiciele PAKP, którzy brali udział w pracach wyżej wymienionej grupy ekspertów, przesłali do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji „Stanowisko strony prawosławnej – aneks do protokołu ustaleń grupy ekspertów powołanej przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. z udziałem przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz strony rządowej”²⁸. W dokumencie tym przedstawiciele PAKP podnieśli, że sprawa własności nieruchomości, które były własnością KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, a są obecnie we władaniu PAKP, dotyczy wszystkich nieruchomości, o których mowa w art. 49 ustawy o stosunku Państwa do PAKP, zaś przedmiotem negocjacji stała się kwestia własności 24 świątyń stanowiących przedmiot sporu między PAKP a KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Zdaniem przedstawicieli PAKP pozostałe nieruchomości, o których stanowi art. 49 cytowanej ustawy, nie były przedmiotem sporu, w związku z czym ich status nie był poruszany w negocjacjach prowadzonych w maju i czerwcu 2008 r. Oświadczyli także, że w ocenie PAKP w ustawie uchwalonej po osiągnięciu porozumienia między oboma Kościołami w sprawie własności świątyń, kwestia nieruchomości objętych art. 49 musi być uregulowana całościowo, w ten sposób, że inne nieruchomości objęte art. 49, na których nie są posadowione obiekty sakralne, także staną się własnością PAKP²⁹.

---

²⁷ Tamże.

²⁸ Informacja o przesłaniu pocztą elektroniczną „Stanowiska strony prawosławnej – aneks do protokołu ustaleń grupy ekspertów, powołanej przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. z udziałem przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz strony rządowej” znalazła się m.in. w piśmie dyrektora Andrzeja Marciniaka do ministra Tomasza Siemionika, z dnia 13 czerwca 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA, znak sprawy: DWRMniE-6711-08/SW.

²⁹ Zob. „Stanowisko strony prawosławnej – aneks do protokołu ustaleń grupy ekspertów, powołanej przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. z udziałem przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypo-

Wskutek podpisania w dniu 10 czerwca 2008 r. wyżej wymienionego protokołu ustaleń, wskazującego na możliwość osiągnięcia w formie ustawy kompromisu w sprawie tytułu własności spornych nieruchomości, prawosławny metropolita warszawski i całej Polski Sawa zwrócił się do ETPCz o odroczenie wyznaczonego na dzień 17 czerwca 2008 r. terminu rozprawy. Trybunał wyraził zgodę na to odroczenie³⁰.

Na III posiedzeniu Wspólnego Zespołu, które miało miejsce w dniu 26 czerwca 2008 r., szczegółowo omówione zostały wyniki prac wspomnianej wyżej grupy ekspertów. W posiedzeniu uczestniczyli współprzewodniczący Wspólnego Zespołu, stali członkowie ze strony rządowej: ministrowie Krystyna Szumilas, Rafał Grupiński i Tomasz Merta, a także ze strony kościelnej: biskup siemiatycki Jerzy i mecenas Mikołaj Zdasiuk³¹. Minister Tomasz Siemoniak poinformował, że KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego zwrócił się do Watykańskiej Kongregacji do spraw Kościołów Wschodnich o akceptację projektu wspomnianego wyżej porozumienia wypracowanego w ramach grupy ekspertów. Przekazał również w imieniu rządu RP wyrazy wdzięczności za gotowość PAKP do prowadzenia rozmów w celu wypracowania stosownego porozumienia. Przypominał też, że podczas spotkania

---

spolitej Polskiej oraz strony rządowej”, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

Wspomniany wyżej protokół z ustaleń grupy ekspertów z dnia 10 czerwca 2008 r. oraz „Stanowisko strony prawosławnej – aneks do protokołu ustaleń grupy ekspertów [...]” przesłane zostały przez dyrektora Andrzeja Marciniaka przy pismach z dnia 13 czerwca 2008 r., znak DWRMNI-E-6711-23/08/SW m.in. do sekretarza generalnego Konferencji Episkopatu Polski biskupa Stanisława Budzika i biskupa wrocławsko-gdańskiego KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego Włodzimierza Juszcza. Metropolita przemysko-warszawski KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego arcybiskup Jan Martyniak pismem z dnia 11 lipca 2008 r. poinformował, że nie wyraża zgody na przekazanie PAKP nieruchomości, o których mowa w aneksie. Podniósł, że nie ma zgody wiernych na współwłasność kaplicy na Górze Jawor, a zatem problem własności pozostaje do rozstrzygnięcia przez niezawisły sąd. Za pozostałe świątynie, które miałyby przejść na własność PAKP, KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego powinien, zdaniem arcybiskupa Martyniaka, uzyskać odpowiednią rekompensatę finansową; zob. Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

³⁰ Notatka służbowa dyrektora Andrzeja Marciniaka z dnia 8 maja 2009 r., b.n., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

³¹ Protokół z III posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 26 czerwca 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

hierarchów obu Kościołów z przedstawicielami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych w dniu 13 maja 2008 r. podkreślany był ekumeniczny charakter i znaczenie przyszłego porozumienia³².

Minister Tomasz Siemoniak w trakcie III posiedzenia Wspólnego Zespołu wskazał, że omówić należy również zagadnienia szczegółowo określone w powoływanym już „Stanowisku strony prawosławnej – aneks do protokołu [...]”, stosownie do treści którego „w regulacjach ustawowych, które będą realizowane po znalezieniu porozumienia między oboma Kościołami co do kwestii własności świątyń, kwestia nieruchomości objętych art. 49 musi być uregulowana całościowo, tzn. inne nieruchomości objęte art. 49 (na których nie znajdują się obiekty sakralne) także staną się własnością PAKP”. Poinformował, że z przyczyn obiektywnych nie ma możliwości zwołania spotkania w takim składzie jak w dniu 13 maja 2008 r., w związku z czym nie jest możliwe rozszerzenie mandatu grupie ekspertów. Wyraził pogląd, że najważniejszą sprawą jest sfinalizowanie osiągniętego już porozumienia³³.

Odnosząc się do powyższego, arcybiskup Jeremiasz zaprezentował stanowisko PAKP, zgodnie z którym wypracowane porozumienie powinno być podpisane również przez przedstawiciela rządu. Poinformował o ustaleniach, które miały miejsce podczas „spotkania przedstawicieli Kościoła Katolickiego Obrządku Bizantyjsko-ukraińskiego (Greckokatolickiego) z przedstawicielami Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, w sprawie wypracowania zasad współużytkowania kaplicy na Górze Jawor” w dniu 17 czerwca 2008 r. w Gorlicach. Uczestniczyli w nim w charakterze przedstawicieli KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego: ks. kanclerz Bogdan Stepan, dziekan dekanatu krakowsko-krynickiego ks. Piotr Pawliszcze oraz ks. mitrat Jan Pipka. Przedstawicielami PAKP byli dziekan dekanatu nowosądeckiego ks. Roman Dubec, dziekan dekanatu sanockiego ks. Julian Felenczak i ks. Władysław Kaniuk. Celem tego spotkania było wypracowanie zasad korzystania przez oba Kościoły z nieruchomości na Górze Jawor,

---

³² Zob. tamże.

³³ Tamże.

na której posadowiona jest kaplica Opieki Matki Bożej, w przypadku ustanowienia do niej prawa współwłasności³⁴.

³⁴ Tamże; zob. dokument: „Spotkanie przedstawicieli Kościoła Katolickiego Obrządku Bizantyjsko-ukraińskiego (Greckokatolickiego) z przedstawicielami Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, w sprawie wypracowanie zasad współużytkowania kaplicy na Górze Jawor” podpisany w Gorlicach dnia 17 czerwca 2008 r. Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

Przedstawiciele KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego przedstawili w przedmiotowej sprawie propozycję, aby klucze do świątyni znajdowały się u 2 proboszczów (greckokatolickiego w Wysowej, prawosławnego w Wysowej). Koszty remontów oraz użytkowania świątyni będą dzielone po połowie, za wyjątkiem otrzymanych dotacji celowych, które będą rozliczane przez stronę starającą się o dotację. Wystrój świątyni zachować ma wschodniobizantyjski charakter, zaś wszelkie zmiany i remonty będą przeprowadzane za aprobatą proboszczów obu Kościołów. Także kwestia kupna nowych przedmiotów do świątyni będzie uprzednio konsultowana przez tych proboszczów. Priorytetowymi dniami do korzystania ze świątyni na Górze Jawor przez stronę greckokatolicką będzie: I dzień świąt Bożego Narodzenia, I dzień świąt Wielkiejnocy, piątek przed Watrą Łemkowską, 21 września – Narodzenie Najświętszej Marii Panny, natomiast w pozostałe dni roku nabożeństwa będą uzgadniane na bieżąco przez obu proboszczów. Przedstawiciele KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego zaproponowali również powołanie wspólnej komisji do opracowania historii kaplicy na Górze Jawor i kultu Przenajświętszej Bogarodzicy, która będzie zaaprobowana przez obu hierarchów. Priorytetowymi dniami nabożeństw paraliturgicznych w tygodniu dla strony greckokatolickiej będą piątki, z tym zastrzeżeniem, że nie wyklucza się w danym dniu strony prawosławnej, która jednak musi się dostosować z godziną.

Strona prawosławna natomiast zaproponowała „anulowanie i zamknięcie z urzędu podziału działki i KW 54747 i dokonanie nowego podziału jednej działki (z działki 781) – przy współudziale obydwu parafii – na której jest posadowiona kaplica. Założenie nowej KW z zapisem prawa współwłasności obu parafii”. Wskazała, że remonty i utrzymanie kaplicy powinno być podzielone po połowie na oba Kościoły. Podniosła, że nabożeństwami priorytetowymi będą: 5 niedziela po Wielkiejnocy (Niedziela Samarytanki), 12 lipca – św. ap. Piotra i Pawła, 28 sierpnia – Zaśnięcie Najświętszej Marii Panny, 14 października – Opieki Matki Bożej (Pokrow). W dniach priorytetowych będzie można odprawić tylko jedną liturgię dziennie. Strona prawosławna zasugerowała, że nabożeństwa mogą się odbywać tylko w tradycji wschodniej. Priorytetowymi dniami paraliturgicznych nabożeństw w tygodniu dla strony prawosławnej jest środa, z tym że nie wyklucza się w danym dniu strony greckokatolickiej, która musi się dostosować z godziną. Zaproponowano też, że z dniem podpisania umowy notarialnej obie strony zobowiązują się do wycofania wszystkich toczących roszczeń przed sądami co do nieruchomości na Górze Jawor. Podniesiono również, że z dniem ustanowienia współwłasności sporządzona zostanie inwentaryzacja kaplicy.

W trakcie powołanego w dniu 17 czerwca 2008 r. w Gorlicach spotkania strony uzgodniły, że przedstawione przez nie propozycje współużytkowania kaplicy Opieki Matki Bożej na Górze Jawor zostaną przedstawione hierarchom obu Kościołów do akceptacji i dalszych decyzji. Przedstawione propozycje po akceptacji przez hierarchów mają zostać sporządzone w formie aktu notarialnego.

Podczas III posiedzenia Wspólnego Zespołu arcybiskup Jeremiasz orzekł, że ustalenia podjęte podczas spotkania w Gorlicach, o którym mowa powyżej, zostały wypracowane na podstawie dotychczasowej praktyki i mają przełomowe znaczenie, gdyż pozwalają na jej sformalizowanie. Wyraził zdanie, że osiągnięte porozumienie stanowi powód do dumy dla obu Kościołów i dla państwa. Ponadto doprowadzono do sytuacji, w której sprawa Góry Jawor przestała dzielić oba Kościoły. Zastrzegł jednak, że dotychczasowe doświadczenia „nie nastrajają najlepiej”, dlatego należy tej sprawie pilnować i podjąć prace nad projektem ustawy, o której mowa w art. 49 cytowanej wyżej ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego³⁵. Minister Tomasz Siemoniak przedstawił stanowisko, że kwestia własności Góry Jawor nie powinna być uregulowana w drodze ustawowej, ale na podstawie umowy między oboma Kościołami. Wyraził pogląd, że kwestie związane z uregulowaniem stanu prawnego wszystkich nieruchomości, za wyjątkiem Góry Jawor, nie powinny być skomplikowane³⁶.

W IV posiedzeniu Wspólnego Zespołu w dniu 9 września 2008 r. uczestniczyli współprzewodniczący Wspólnego Zespołu, minister Rafał Grupański, a także biskup Jerzy i mecenas Mikołaj Zdasiuk³⁷. Przedmiotem tego posiedzenia było m.in. omówienie przygotowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

Minister Tomasz Siemoniak poinformował o stanowisku KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w przedmiotowej sprawie, zgodnie z którym porozumienie nie może dotyczyć cerkwi posadowionej na Górze Jawor. W związku z powyższym kwestia ta zostanie wyłączona do odrębnego postępowania. Wyraził też gotowość do współpracy przy tworzeniu ustawy, zastrzegając, że dalsze prace nad projektem ustawy

---

³⁵ Protokół z III posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów.

³⁶ Tamże.

³⁷ Protokół z IV posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 9 września 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

uwarunkowane są od zawarcia porozumienia pomiędzy PAKP a KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego przy udziale rządu. Poinformował, że projekt porozumienia również został przygotowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wskazał też, że pozostaje w stałym kontakcie z biskupem Stanisławem Budzikim, który jest nastawiony bardzo przychylnie do działań zmierzających do osiągnięcia przez oba Kościoły porozumienia w przedmiotowej sprawie. Zaprezentował również pogląd, że należy doprowadzić do spotkania w podobnym składzie, które miało miejsce w dniu 13 maja 2008 r., z udziałem przedstawicieli PAKP, KK oraz MSWiA i MSZ. Spotkanie to powinno zostać poprzedzone przygotowaniem tekstów porozumienia i ustawy³⁸.

Arcybiskup Jeremiasz poddał pod rozagę fakt, czy załącznika do ustawy nie należałoby uzupełnić o dokładne podanie danych i informacji o wymienionych w nim nieruchomościach. Minister Rafał Grupański wyraził przekonanie, że art. 1 projektowanej ustawy w sposób dostatecznie precyzyjny określa nieruchomości. Nadto dyrektor Andrzej Marciniak dodał, że wykaz nieruchomości pozostających we władaniu osób prawnych PAKP, które stają się z mocy prawa własnością tych osób prawnych, stanowiący załącznik do projektowanej ustawy został przygotowany na podstawie podpisanych w dniu 10 czerwca 2008 r. ustaleń grupy ekspertów powołanej przez uczestników wspomnianego spotkania w dniu 13 maja 2008 r.³⁹

Dyrektor Andrzej Marciniak poinformował, że projekt ustawy nie obejmuje również nieruchomości położonej w Gładyszowie. W toku prac „grupy ekspertów” przedstawiciele wszystkich stron zgodnie uznali, że mandat, który został im przyznany na podstawie ustaleń mających miejsce w dniu 13 maja 2008 r. podczas wspomnianego już spotkania, nie pozwala na włączenie do porozumienia nieruchomości położonej w Gładyszowie. Tym niemniej przedstawiciele obu Kościołów zgodnie wnieśli o objęcie rozmowami tej nieruchomości⁴⁰.

---

³⁸ Zob. protokół z IV posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ W trakcie IV posiedzenia Wspólnego Zespołu biskup siemiatycki Jerzy poinformował, że Wspólny Zespół powinien przyjąć projekt ustawy w obecnym kształcie, jeżeli włączenie do porozumienia nieruchomości położonej w Gładyszowie napotyka na przeszkody formalne.

Wspólny Zespół przyjął w trakcie wspomnianego IV posiedzenia projekt powołanej wyżej ustawy. Minister Rafał Grubiński i arcybiskup Jeremiasz ustalili tytuł załącznika do projektowanej ustawy na: „Wykaz nieruchomości zabudowanych następującymi cerkwiami pozostającymi we władaniu osób prawnych Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, które z mocy prawa stają się własnością tych osób prawnych”. Wobec przyjęcia projektu ustawy przez Wspólny Zespół strona rządowa zadeklarowała przystąpienie do organizowania spotkania (czterostronnego) celem podpisania porozumienia⁴¹.

W dniu 23 września 2008 r. w siedzibie Konferencji Episkopatu Polski odbyło się spotkanie przedstawicieli KK obrządku rzymskokatolickiego i obrządku bizantyjsko-ukraińskiego oraz strony rządowej, w trakcie którego ustalono, iż KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego przedstawi spis budowanych i remontowanych obiektów sakralnych, którym strona rządowa udzieli pomocy finansowej jako rekompensaty za zrzeczenie się prawa do dwudziestu jeden cerkwi⁴².

Następnie w dniu 2 grudnia 2008 r. w siedzibie MSWiA odbyło się spotkanie przedstawicieli Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, reprezentowanego przez Ministra Tomasza Siemoniaka, dyrektora DWRMNiE Józefa Różańskiego oraz dyrektora Andrzeja Marciniaka z upoważnionymi przedstawicielami KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego: Włodzimierzem Juszcakiem, ks. mitratem Eugeniuszem

---

Minister Tomasz Siemoniak stwierdził, iż nieruchomość położoną w Gładyszowie można włączyć do porozumienia, jeżeli wszystkie strony się na to zgodzą, na późniejszym etapie; zob. tamże.

⁴¹ Zob. tamże

⁴² Zob. pismo arcybiskupa Jana Martyniaka z dnia 29 września 2008 r. Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA. W piśmie tym arcybiskup Martyniak przedstawił spis nieruchomości w powyższym zakresie: na terenie archidiecezji przemysko-warszawskiej w następujących miejscowościach: Elbląg (nowo budowana), Ostróda (nowo budowana), Przemysł (pałac biskupi, zabytkowa, remont), Pieniężno (cerkiew zabytkowa, remont), Hrebenne (cerkiew zabytkowa, remont), Białystok (nowo budowana); na terenie diecezji wrocławsko-gdańskiej w następujących miejscowościach: Lubin (nowo budowana), Modła (nowo budowana), Stargard Szczeciński (nowo budowana), Szczecinek (nowo budowana), Międzybórz (nowo budowana), Wrocław (zabytek, remont). Nadto KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego proponował ustalenie szacunkowej wysokości rekompensaty na wszystkie obiekty łącznie; zaś podział wysokości funduszy na poszczególne obiekty postanowiono pozostawić do dyspozycji biskupom.

Popowiczem, ks. mitratem Stefanem Batruchem oraz mecenasem Arkadiuszem Giza⁴³.

W wyniku ustaleń podjętych na powyższym spotkaniu w dniu 16 grudnia 2008 r. przedstawiciele Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji podpisali z upoważnionymi przedstawicielami KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego porozumienie. We wspomnianym porozumieniu nawiązano do protokołu ustaleń grupy ekspertów, powołanej na podstawie ustaleń przyjętych przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. podpisanego w dniu 10 czerwca 2008 r. i uzgodniono, że: „minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych będzie wspierał merytorycznie uzasadnione i spełniające wymogi formalne wnioski rozpatrywane przez właściwe instytucje na dofinansowanie różnego rodzaju zadań edukacyjnych, charytatywno-opiekuńczych, kulturalnych czy związanych z remontami obiektów zabytkowych składane przez osoby prawne Kościoła”. Nadto przedstawiciele KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego przedłożyli ministrowi Tomaszowi Siemoniakowi przykładową listę zadań, które z punktu widzenia tego Kościoła mają pierwszorzędne znaczenie dla dalszego prowadzenia działalności, przy czym zaznaczono, że nie jest to lista zamknięta, gdyż, za zgodą ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, może być poszerzana na wniosek złożony przez metropolitę przemysko-warszawskiego i biskupa wrocławsko-gdańskiego⁴⁴.

⁴³ Zob. porozumienie pomiędzy ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych a Kościołem Katolickim w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego z dnia 16 grudnia 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁴⁴ Wspomniana lista zadań obejmowała w archidiecezji przemysko-warszawskiej: pałac biskupi w Przemyślu z XIX w.; cerkiew w Hrebennem z 1600 r.; cerkiew w Chotyńcu z 1615 r.; cerkiew w Jarosławiu z 1717 r.; Dom Pomocy Społecznej w Henrykowie, woj. warmińsko-mazurskie, prowadzony przez Caritas Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej; cerkiew w Pieniężnie z XIX w.; Parafialne Centrum Pomocy Osobom Uzależnionym i Wykluczonym Społecznie w Olsztynie; Bractwo Młodzieżowe – SAREPTA Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej w Pralkowcach koło Przemyśla; w diecezji wrocławsko-gdańskiej remont katedralnego kościoła pw. św. Wincentego (XIII w.) we Wrocławiu wraz z kaplicą Hochberga (XVIII w.); remont konkatedralnego kościoła p.w. św. Bartłomieja w Gdańsku (XV w.); dofinansowanie kosztów ukończenia infrastruktury diecezjalnego centrum rekolekcyjno-formacyjnego w Białym Borze; dofinansowanie budowy domu parafialnego w Zamienicach z salą oraz zaple-

Nadto strony ustaliły powołanie Zespołu Roboczego, który na bazie regularnych posiedzeń będzie monitorował stan pozyskiwania środków finansowych na zadania z punktu widzenia KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego mające pierwszorzędne znaczenie dla dalszego prowadzenia przez Kościół działalności. W skład tego Zespołu mają wejść przedstawiciele ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych i KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, z tym zastrzeżeniem, że na jego posiedzenia mogą być zapraszani przedstawiciele innych instytucji w charakterze ekspertów. Strony oszacowały, że łączna kwota środków pozyskanych przez osoby prawne KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego na realizację wspomnianych wyżej zadań powinna wynieść co najmniej 10 000 000 zł, zaś zmiana tej kwoty wymagać będzie zgody ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych⁴⁵.

Przedstawiciele Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji podnieśli, że w przypadku braku możliwości wykorzystania przez osoby prawne KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego środków pozyskanych na realizację wskazanych wyżej zadań, czy też zmiany układu politycznego w Sejmie skutkującego zmianą członków Rady Ministrów, nie mogą zagwarantować realizowania niniejszych uzgodnień. Zauważyli jednak, że zgodnie z dotychczasową praktyką nawet przy zmianie rządu decyzje kierunkowe podjęte przez poprzedników w zakresie działu administracji rządowej wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne z reguły nie są zmieniane⁴⁶. Ustalono również, iż w przypadku wystąpienia trudności w pozyskaniu wskazanych wyżej środków strony uzgodnią kolejność realizacji wspomnianych zadań⁴⁷.

Należy wskazać, że zawarcie wspomnianego wyżej porozumienia stanowiło warunek *sine qua non* zawarcia porozumienia z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie uregulowania stanu prawnego nieruchomości, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r.

---

czem do pracy wychowawczej w kierunku życia w trzeźwości; dofinansowanie diecezjalnych festiwali dzieci i młodzieży w Białym Borze i Legnicy; dofinansowanie diecezjalnych spartakiad w Szprotawie i Białym Borze oraz letniego wypoczynku dzieci i młodzieży; zob. tamże.

⁴⁵ Zob. tamże.

⁴⁶ Zob. tamże.

⁴⁷ Zob. tamże.

o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz.U. nr 66, poz. 287, z późn. zm.). Wspomniane porozumienie w sprawie uregulowania stanu prawnego niektórych nieruchomości podpisane zostało przez ministra Tomasza Siemoniaka, biskupa Włodzimierza Juszcza, arcybiskupa Jeremiasza, w obecności biskupa Stanisława Budzika. Strony porozumienia oświadczyły, że w przypadku rozpoczęcia prac nad projektem ustawy, o której mowa w art. 49 cytowanej ustawy z dnia 4 lipca 1991 r., powinna ona zawierać regulacje przewidujące:

- „1) przyznanie osobom prawnym Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego prawa własności do następujących dwudziestu jeden nieruchomości:
    - a) Dziurdziów, cerkiew Narodzenia Najświętszej Maryi Panny,
    - b) Morochów, cerkiew Spotkania Pańskiego,
    - c) Pielgrzymka, cerkiew św. Michała,
    - d) Sanok, cerkiew Świętej Trójcy,
    - e) Szczawne, cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny,
    - f) Turzańsk, cerkiew św. Michała Archanioła,
    - g) Zagórz, cerkiew św. Michała,
    - h) Błęcznarka, cerkiew św.św. Kosmy i Damiana,
    - i) Hańczowa, cerkiew Opieki Najświętszej Maryi Panny,
    - j) Konieczna, cerkiew św. Bazylego Wielkiego,
    - k) Kunkowa, cerkiew św. Łukasza,
    - l) Leszczyny, cerkiew św. Łukasza,
    - m) Wołowiec, cerkiew Opieki Najświętszej Maryi Panny,
  - n) Zdynia, cerkiew Opieki Najświętszej Maryi Panny,
  - o) Karników, cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny,
  - p) Kłokowice, cerkiew Opieki Najświętszej Maryi Panny,
  - q) Przemyśl, cerkiew Narodzenia Najświętszej Maryi Panny,
  - r) Przemyśl, cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny,
  - s) Młodowice, cerkiew Poczęcia Najświętszej Maryi Panny,
  - t) Zapałów, cerkiew św.św. Kosmy i Damiana,
  - u) Wysowa, cerkiew św. Michała,
- 2) przyznanie osobie prawnej Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego prawa własności

- nieruchomości położonej w Bielance, zabudowanej budynkiem cerkwi Opieki Najświętszej Maryi Panny,
- 3) wypłacenie przez Skarb Państwa Polskiemu Autokefalicznemu Kościołowi Prawosławnemu odszkodowania za nieruchomość położoną w Bielance, zabudowaną budynkiem cerkwi Opieki Najświętszej Maryi Panny. Wysokość odszkodowania zostanie określona w operacie szacunkowym, wykonanym na zlecenie ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, sporządzonym z zastosowaniem podejścia kosztowego określonego w art 153 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2004 r. nr 261, poz. 2603),
  - 4) wypłacenie przez Skarb Państwa Kościołowi Katolickiemu w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego odszkodowania za nieruchomość położoną w Przemyślu, zabudowaną budynkiem cerkwi Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny i nieruchomość położoną w Wysowej zabudowaną budynkiem cerkwi św. Michała. Wysokość odszkodowania zostanie określona w operatach szacunkowych, wykonanych na zlecenie ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, sporządzonych z zastosowaniem podejścia kosztowego określonego w art. 153 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

II. Właściwa osoba prawna Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego przekaze Kościołowi Katolickiemu w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego prawo własności nieruchomości położonej w Hłomczy zabudowanej budynkiem plebanii. Szczegóły wspomnianego przekazania prawa własności określą odrębne porozumienie zawarte pomiędzy oboma Kościołami uwzględniające stanowisko przyjęte w tej kwestii podczas posiedzeń grupy ekspertów powołanej na podstawie ustaleń przyjętych przez uczestników spotkania w dniu 13 maja 2008 r. z udziałem przedstawicieli Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku rzymskokatolickiego oraz obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Ponadto strony zgodnie oświadczają, że zawarcie niniejszego porozumienia i ewentualne uchwalenie ustawy, o której w nim mowa, nie wymaga zawarcia odrębnej umowy, o której mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.⁴⁸

2. RZĄDOWY PROCES LEGISLACYJNY PROJEKTU USTAWY O UREGULOWANIU STANU PRAWNEGO NIEKTÓRYCH NIERUCHOMOŚCI POZOSTAJĄCYCH WE WŁADANIU POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO

Rządowy proces legislacyjny projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego odbywał się w trybie określonym uchwałą Rady Ministrów nr 49 z dnia 19 marca 2002 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów⁴⁹.

Uzgodniony w MSWiA projekt ustawy, zgodnie z § 4 ust. 1 zarządzenia nr 9 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 marca

---

⁴⁸ Zob. porozumienie z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie uregulowania stanu prawnego niektórych nieruchomości, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz.U. nr 66, poz. 287, z późn. zm.), Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA; Komunikat z podpisania Porozumienia w sprawie uregulowania stanu prawnego niektórych nieruchomości, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, <http://www.mswia.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=2&id=6661&search=67914>, [dostęp marzec 2010] Pomiędzy protokołem ustaleń Grupy Ekspertów z dnia 10 czerwca 2008 r. a porozumieniem z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie uregulowania stanu prawnego niektórych nieruchomości, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r., istnieje różnica dotycząca pkt 2 protokołu ustaleń, zgodnie z którym przedstawiciele administracji rządowej zobowiązali się do dołożenia „wszelkich starań aby przekazać Kościołowi Katolickiemu w Rzeczypospolitej Polskiej obrządku bizantyńsko-ukraińskiego prawo własności do nieruchomości położonej w Hłomczy, zabudowanej budynkiem cerkwi Proroka Eliasza i Św. Rodziny”. Sprawa podpisania wspomnianego porozumienia była również przedmiotem obrad V posiedzenia Wspólnego Zespołu w dniu 23 grudnia 2008 r., zob. więcej protokół z V posiedzenia Wspólnego Zespołu Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Świętego Soboru Biskupów z dnia 23 grudnia 2008 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁴⁹ M.P. nr 13, poz. 221, z późn. zm.

1999 r. w sprawie opracowywania, uzgadniania, wydawania i ogłaszania aktów normatywnych w resorcie spraw wewnętrznych i administracji⁵⁰, po ostatecznym zaakceptowaniu przez właściwe władze obu Kościołów skierowany został do uzgodnień międzyresortowych.

W toku uzgodnień międzyresortowych do wspomnianego projektu uwagi zgłosili: Stały komitet Rady ministrów, Rządowe Centrum Legislacji, Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Finansów⁵¹.

Na uwagę zasługuje zastrzeżenie zgłoszone przez Rządowe Centrum Legislacji dotyczące opracowania odrębnego projektu ustawy z pominięciem trybu wynikającego z art. 25 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nieskorzystania z możliwości nowelizacji cytowanej ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. w zakresie spornych kwestii majątkowych. Uwaga ta nie została uwzględniona, ponieważ porozumienie w sprawie uregulowania stanu prawnego nieruchomości, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, stanowiące podstawę zapisów projektu ustawy przewiduje, że jego „zawarcie [...] i ewentualne uchwalenie ustawy, o której w nim mowa, nie wymaga zawarcia odrębnej umowy, o której mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP”. Zatem, zakładając nawet obowiązek zawarcia umowy, o której mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP, w sprawie nieruchomości objętych projektowaną ustawą porozumienie to powinno się traktować jako taką umowę. Nie istnieje też przepis prawa zobowiązujący do uregulowania spraw własności przedmiotowych nieruchomości w drodze nowelizacji ustawy

---

⁵⁰ Dz.Urz. Min. Spraw Wew. i Ad. nr 2, poz. 18, z późn. zm. Zgodnie z § 4 ust. 1 cytowanego zarządzenia nr 9 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 marca 1999 r. projekt aktu normatywnego opracowuje oraz uzgadnia w resorcie spraw wewnętrznych i administracji m.in. właściwa merytorycznie komórka organizacyjna MSWiA (w przypadku tego aktu prawnego komórką właściwą był DWRMNiE).

⁵¹ Pisma: przewodniczącego Stałego Komitetu Rady Ministrów Michała Boniego z dnia 4 marca 2009 r., znak: DKRM-10-146(2)/09; wiceprezesa Rządowego Centrum Legislacji dr. Jacka Krawczyka z dnia 4 marca 2009 r., znak: RCL10-40/09; sekretarza stanu w Ministerstwie Finansów Elżbiety Suchockiej-Roguskiej z dnia 9 marca 2009 r., znak: FS5-0310-15/76/KCO/2009; podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości dr. Zbigniewa Wrony z dnia 16 marca 2009 r., znak: DL-P-II-4107-6/09; dyrektora Józefa Różańskiego z dnia 2 kwietnia 2009 r., znak: DWRMNiE-0230-9/08/MPC/AM, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, ponieważ art. 49 tej ustawy stanowi, że niniejsze uregulowanie stanu prawnego „[...] określi odrębna ustawa”. Zatem dopuszczalne jest w sprawie wspomnianego wyżej uregulowania uchwalenie nowej ustawy. Należy mieć na uwadze także wolę stron kościelnych. Kościół Katolicki ani PAKP nie wystąpiły o regulacje w trybie przewidzianym w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP; wręcz przeciwnie⁵².

Ministerstwo Sprawiedliwości podniosło natomiast, że przejście własności nieruchomości, o których mowa w art. 1 i 2 projektu ustawy, ma nastąpić z mocy prawa. Jednakże w projekcie nie został przewidziany tryb postępowania, w którym takie przejście mogłoby zostać stwierdzone. Rozwiązanie to odpowiada unormowaniu przyjętemu w art. 46 ust. 3 o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Z mocy art. 49 ust. 1 powołanej ustawy przedstawiony projekt stanowi jej „uzupełnienie” co do uregulowania stanu prawnego nieruchomości lub ich części, które przeszły na własność państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność państwa mienia pozostającego po osobach przesiedlonych do ZSRR. W tej sytuacji niezbędne wydaje się zamieszczenie w projektowanej regulacji przepisów wskazujących, jaki dokument miałby stanowić podstawę wpisu własności nieruchomości, o których mowa w projekcie. Byłoby to spójne z regulacjami przyjętymi w ustawie z dnia 4 lipca 1991 r. oraz z zasadą obowiązującą w postępowaniu wieczystoksięgowym, że podstawą wpisu może być tylko dokument, a nie bezpośrednio przepis prawa. Wspomnianą wyżej uwagę uznano za zasadną, w związku z czym zdecydowano w projekcie ustawy dodać jednostkę redakcyjną stanowiącą, że stwierdzenie przejścia własności nieruchomości, o których mowa w art. 1 i 2, następuje w drodze decyzji wojewody, w związku z czym wojewoda powinien precyzyjnie określić te nieruchomości w trakcie postępowania administracyjnego. Dodanie powyższego przepisu miało spowodować również wyjaśnienie podnoszonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wątpliwości odnośnie sposobu określenia nieruchomości w art. 1-3 projektu oraz w załącz-

---

⁵² Pismo wicypreza Rządowego Centrum Legislacji dr. Jacka Krawczyka z dnia 4 marca 2009 r.

niku do niego, który, zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości, jest tak ogólny, że w praktyce mogą powstać wątpliwości, o jakie dokładnie grunty chodzi. Jak wskazało Ministerstwo Sprawiedliwości, mimo że projekt w tym zakresie odwołuje się do wspomnianego dekretu z dnia 5 września 1947 r., to akt ten nie identyfikował precyzyjnie nieruchomości, o których była w nim mowa. Jedyne przewidywał, że ich przejście na własność państwa każdorazowo miało być ustalane w drodze orzeczenia przez właściwy organ administracji i ujawniane w księgach wieczystych lub rejestrach publicznych. Ministerstwo Sprawiedliwości prezentowało również pogląd, iż projektodawca nie wskazał motywów proponowanego wprowadzenia zwolnień od opłat związanych z nabyciem nieruchomości na podstawie art. 1 i art. 2 projektowanej ustawy, w tym opłat sądowych od wniosków o wpis w księdze wieczystej lub o założenie takiej księgi⁵³.

Resort spraw wewnętrznych i administracji zdecydował również nie uwzględnić uwagi zgłoszonej przez Rządowe Centrum Legislacji, zgodnie z którą w art. 5 projektu ustawy należy określić tryb wypłaty odszkodowań przez wojewodę w niezbędnym zakresie, tzn. należy określić, jaki dokument będzie stanowił podstawę (księgową) do dokonania wypłaty ze środków budżetowych oraz w jakim terminie ma nastąpić wypłata odszkodowania. Powyższe wynika z faktu, że brzmienie art. 5 projektowanej ustawy było niemalże identyczne z brzmieniem § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 1999 r. w sprawie określenia państwowych jednostek organizacyjnych oraz jednostek samorządu terytorialnego, z których mienia mogą być wyłączone nieruchomości zamienne, oraz określenia państwowej jednostki organizacyjnej, na którą może być nałożony obowiązek zapłaty odszkodowania na rzecz osób prawnych Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego⁵⁴, zgodnie z którym obowiązek zapłaty odszkodowania, o którym mowa w art. 48 ust. 2 pkt 3 ustawy o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, ciąży na Skarbie Państwa. Odszkodowanie jest wypłacane

⁵³ Pismo podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Zbigniewa Wrony z dnia 16 marca 2009 r.

⁵⁴ Dz.U. nr 53, poz. 554.

W toku uzgodnień międzyresortowych do wspomnianego projektu uwagi zgłosili: Stały Komitet Rady Ministrów, Rządowe Centrum przez wojewodę. Natomiast art. 48 ust. 2 pkt 3 cytowanej ustawy stanowi o „odszkodowaniu według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości”, który to fragment różni projektowany art. 5 od § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 1999 r. Należy zauważyć też, że projektowana ustawa przewidywała określenie wartości nieruchomości na podstawie operatów szacunkowych przygotowanych z zastosowaniem podejścia kosztowego określonego w art. 153 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. W przypadkach objętych wspomnianym wyżej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 1999 r. wojewodowie na podstawie otrzymanego orzeczenia Komisji Regulacyjnej do Spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego występują do Ministra Finansów o środki z rezerwy celowej. W tym przypadku „dokumentem księgowym” jest orzeczenie tej Komisji⁵⁵.

W dniu 17 kwietnia 2009 r. odbyła się w MSWiA konferencja uzgodnieniowa dotycząca projektu ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego⁵⁶.

W przedstawionej w toku dalszych prac legislacyjnych opinii Rady Legislacyjnej, sporządzonej przez prof. dr hab. Aleksandra Lichorowicza, Rada ta wskazała na co do zasady poprawność projektu ustawy pod względem redakcyjnym i jego zgodność z Konstytucją RP. Projekt jednak, zdaniem Rady, należało uzupełnić o regulacje dotyczące cywilnoprawnych skutków przejścia na kościelne osoby prawne własności nieruchomości Skarbu Państwa, będących w ich władaniu. Postulując uzupełnienie tych braków, Rada Legislacyjna opowiedziała się za przekazaniem opiniowanego projektu do dalszych stadiów procedury legislacyjnej⁵⁷.

---

⁵⁵ Pismo wiceprezesa Rządowego Centrum Legislacji dr. Jacka Krawczyka z dnia 4 marca 2009 r.

⁵⁶ Notatka legislatora Agnieszki Krauzowicz z konferencji uzgodnieniowej z dnia 17 kwietnia 2009 r., b.n., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁵⁷ Pismo przewodniczącego Rady Legislacyjnej przy prezesie Rady Ministrów prof. Bogusława Banaszaka z dnia 20 kwietnia 2009 r., znak: DP-10-22(2)/09 dot. RL-0303-

Zdaniem Rady Legislacyjnej projekt ustawy generalnie realizował *rationes legis*, które legły u jego podstaw. Rada wskazała, że w projekcie tym uzasadnione było przyjęcie instytucji uwłaszczenia z mocy prawa spornych nieruchomości, która to konstrukcja była już wykorzystywana przez ustawodawcę jako instrument regulacji statusu prawnego związków wyznaniowych. Podmiot uwłaszczony powinien jednak legitymować się w późniejszym obrocie prawnym dokumentem, aktem administracyjnym o charakterze deklaratoryjnym, stwierdzającym nabycie przez ów podmiot własności nieruchomości i będącym podstawą ujawnienia prawa własności w księdze wieczystej. W związku z tym, że projekt organu właściwego do wydania takiego aktu własności nie wskazywał, Rada Legislacyjna podniosła konieczność uzupełnienia zapisów w tym zakresie. Wskazała również, że między art. 1 i art. 3 ust. 1 projektu istnieje niezgodność pojęciowa, gdyż art. 1 stanowi o nabyciu własności z mocy prawa, zaś zgodnie art. 3 ust. 1 nieruchomości, o których mowa w art. 1 „zostają przekazane” na własność osób prawnych PAKP. Pojęcie „przekazania”, zdaniem Rady, ma szerszy zakres obejmujący również czynności o charakterze dwustronnym, pozbawione władczego charakteru, zatem nie zgadza się ono z konstrukcją uwłaszczenia przyjętą w projekcie. W związku z powyższym w art. 1 ust. 3 należałoby mówić o nieruchomościach, których własność nabyły na mocy art. 1, osoby prawne PAKP. Rada Legislacyjna postulowała też usunięcie w projekcie niejasności wynikającej z określenia przez projektodawcę przeznaczenia odszkodowania „na zakup ekwiwalentnych nieruchomości i wybudowanie na nich obiektów sakralnych”, co mogłoby stanowić podstawę kontroli przez państwo sposobu wykorzystania środków uzyskanych tytułem odszkodowania. Zaś 30-dniowy termin wypłaty odszkodowania wydawał się powyższą koncepcję wykluczać. Zdaniem Rady w projekcie należało również rozstrzygnąć, czy przewidziany w art. 3 ust. 5 i art. 4 ust. 5 szacunek sporządzony przez organizację rzeczoznawców majątkowych w wyniku odmowy przez zainteresowane kościoły akceptacji operatu szacunkowego sporządzonego na wniosek właściwego ministra ma

charakter ostateczny. Rada Legislacyjna pozostawiła do rozważenia projektodawcy wprowadzenie do projektu zasady, iż z momentem przejścia prawa własności ze Skarbu Państwa na rzecz obu Kościołów gasną wszelkie dalsze roszczenia majątkowe tych Kościołów wobec Skarbu Państwa i pomiędzy sobą, związane z utratą władania nieruchomościami, o których mowa w art. 2 i 3 ust. 1 projektu. Rada podniosła także wątpliwość, czy zgodnie z celem projektu nie należy rozważyć możliwości zwolnienia uwłaszczonych osób prawnych obu Kościołów od odpowiedzialności za obciążenia nabytych nieruchomości, z wyjątkiem służebności gruntowych. Takie rozwiązanie przyjęto m.in. w trakcie uwłaszczania KK na terenie byłych Ziem Odzyskanych w 1971 r.⁵⁸

Rada Legislacyjna wyraziła pogląd, że przepisy opiniowanego projektu nie naruszają normy art. 25 ust. 5 Konstytucji RP. Stała na stanowisku, że ustawa z 4 lipca 1991 r., a w szczególności art. 49, realizację którego stanowi projekt ustawy, jest zgodny z Konstytucją RP. Także częściowy charakter zawartej w projekcie regulacji nie może być oceniony jako niezgodny z Konstytucją RP, gdyż sprawę tę rozstrzyga „w sposób jednoznaczny wyrok Trybunału Konstytucyjnego (sygn. 35/97). Trybunał stwierdził tam, że «sfera uprawnień poszczególnych kościołów nie musi być wyczerpująco uregulowana ustawami o stosunku państwa do poszczególnych kościołów»”. Nadto „okoliczność, że opracowanie projektu poprzedzały pertraktacje, zakończone osiągnięciem przynajmniej częściowego porozumienia, w których udział brali przedstawiciele obu kościołów oraz Rady Ministrów, a następnie powołani przez nich eksperci, stanowi bez wątpienia realizację myśli zawartej w art. 25 ust. 5 Konstytucji. Podstawę rozwiązań stanowiących treść [...] projektu stanowi niewątpliwie porozumienie zawarte przez zainteresowane kościoły z Radą Ministrów, która była jednym z uczestników prowadzonych pertraktacji i będącego ich wynikiem porozumienia”⁵⁹.

⁵⁸ Por. § 2 ust. 2 zarządzenia Dyrektora Urzędu ds. Wyznań z dnia 13 sierpnia 1971 r. w sprawie wykonania przepisów o przejściu na osoby prawne Kościoła rzymsko katolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na Ziemiach Zachodnich i Północnych (M.P. nr 44, poz. 284); zob. tamże.

⁵⁹ Tamże.

Mając powyższe na względzie, projekt ustawy został dopracowany pod kątem cywilistycznych skutków uwłaszczenia z mocy prawa nieruchomości, o których mowa w projekcie ustawy⁶⁰. Poprawiony projekt ustawy, uwzględniający uwagi zgłoszone w toku uzgodnień międzyresortowych oraz zawarte w wyżej wymienionej opinii Rady Legislacyjnej podsekretarz stanu w MSWiA Piotr Stachańczyk przekazał sekretarzowi Stałego Komitetu Rady Ministrów Małgorzacie Hirszel z wnioskiem o skierowanie do rozpatrzenia na najbliższym posiedzeniu Stałego Komitetu Rady Ministrów⁶¹. Komitet ten na posiedzeniu

⁶⁰ Wskutek tego w art. 3 nowej wersji projektu wskazano, że stwierdzenia przejścia własności nieruchomości *ex lege* będzie dokonywał wojewoda w drodze decyzji administracyjnej, czyli aktem administracyjnym o charakterze deklaratoryjnym będącym podstawą ujawnienia nowo nabytego prawa własności w księdze wieczystej. W uzasadnieniu do projektu nadto wskazano, z jakich elementów decyzja winna się składać. Zmieniono również brzmienie obecnego art. 4 ust. 1 (w poprzedniej wersji projektu: art. 3 ust. 1) i zrezygnowano z odesłania w tym przepisie do art. 1 oraz wykreślono wyrazy „zostają przekazane”. W art. 4 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 (w poprzedniej wersji projektu: art. 3 ust. 1 oraz art. 4 ust. 1) zrezygnowano ze wskazania celu, na jaki kościelne osoby prawne miałyby przeznaczyć odszkodowanie za utracone nieruchomości, tak aby wykluczyć ewentualne zarzuty co do próby kontrolowania przez państwo sposobu wykorzystania przez oba Kościoły uzyskanych odszkodowań. W nowej wersji projektu wskazano też, że opracowanie na zlecenie ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych nowego operatu szacunkowego przez rzeczoznawcę majątkowego będzie podlegało tej samej procedurze, której podlegają pierwotne operaty szacunkowe. W art. 4 ust. 5 oraz art. 5 ust. 5 (w poprzedniej wersji projektu: art. 3 ust. 5 i art. 4 ust. 5) zastosowano bowiem odesłanie do ust. 4. W uzasadnieniu do ustawy wskazano, że z momentem przejścia własności Skarbu Państwa na rzecz właściwych kościelnych osób prawnych gasną dalsze roszczenia majątkowe tych kościelnych jednostek organizacyjnych wobec Skarbu Państwa, jak też wszelkie roszczenia związane z tymi nieruchomościami pomiędzy tymi Kościołami. W nowej wersji projektu w art. 1 i 2 wskazano jednoznacznie, że nieruchomości przechodzą na własność kościelnych osób prawnych „z mocy prawa nieodpłatnie i w stanie wolnym od obciążeń, z wyjątkiem służebności gruntowych”, co niewątpliwie rozstrzygnęło wątpliwości podniesione przez Radę Legislacyjną dotyczące niezasadności przejścia przez kościelne osoby prawne nieruchomości z ewentualnymi obciążeniami skutecznymi *erga omnes*; zob. pismo podsekretarza stanu w MSWiA Piotra Stachańczyka z dnia 7 maja 2009 r., znak: DP-I-0231-1676/08/AK, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁶¹ W poprawionym projekcie nie uwzględniono jednak zgłoszonej przez Ministra Sprawiedliwości uwagi, w której zakwestionowano zasadność zwolnienia z opłat związanych z nabyciem nieruchomości, o których mowa w projekcie ustawy; zob. pismo podsekretarza stanu w MSWiA Piotra Stachańczyka z dnia 7 maja 2009 r., znak: DP-I-0231-1676/08/

w dniu 14 maja 2009 r. rozpatrzył i rekomendował Radzie Ministrów projekt ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (KRM-10-46-09), z zaleceniem uwzględnienia uwag Ministra Infrastruktury, Ministra Finansów oraz Rządowego Centrum Legislacji przyjętych przed posiedzeniem Komitetu Rady Ministrów⁶². W dniu 25 maja 2009 r. wspomniany projekt był przedmiotem posie-

---

AK, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁶² Pismo sekretarza Stałego Komitetu Rady Ministrów Małgorzaty Hirszel z dnia 14 maja 2009 r., znak: KRM-10-46-09, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA. Wiceprezes Rządowego Centrum Legislacji dr Jacek Krawczyń w piśmie z dnia 12 maja 2009 r., znak: RCL10-40/09 zgłosił następujące uwagi do projektu ustawy: użyte w art. 1 i 2 wyrażenie „z wyjątkiem służebności gruntowych na rzecz osób fizycznych ujawnionych w księdze wieczystej w dniu wejścia w życie ustawy” należy dla zagwarantowania pełnej ochrony praw nabytych zamienić na wyrażenie „z wyjątkiem służebności gruntowych ujawnionych w księdze wieczystej”; w art. 4 ust. 3 i art. 5 ust. 3 wyrażenie „zostanie wypłacone” należy zastąpić na „wypłaca się”; projekt w związku z precedensowym charakterem regulacji wymaga rozpatrzenia przez Komisję Prawniczą. W piśmie sekretarza stanu w Ministerstwie Finansów Elżbiety Suchockiej-Roguskiej z dnia 12 maja 2009 r., znak: FS5-0310-15/KRM/203/2009 podniesiono konieczność uzupełnienia w uzasadnieniu Oceny Skutków Regulacji w zakresie wpływu projektu na budżety jednostek samorządu terytorialnego w związku z opłatą skarbową od wydania przez wojewodę decyzji stwierdzającej przejęcia przez osoby prawne PAKP własności nieruchomości oraz umieszczenia w uzasadnieniu informacji, że wydatki związane z obowiązkiem wypłaty odszkodowań przez wojewodów będą ponoszone z budżetu państwa ze środków planowanych w rezerwie celowej przeznaczonej na pokrycie zobowiązań Skarbu Państwa. Podsekretarz stanu w Ministerstwie Infrastruktury, Maciej Jankowski, wniósł następujące uwagi do projektu ustawy, które zawarte były w piśmie z dnia 13 maja 2009 r., znak: ML3jw-0260-243/09: w „odniesieniu do trybu prowadzenia postępowania w sprawie wydania decyzji stwierdzającej przejście prawa własności nieruchomości [...] w przedmiotowym projekcie nie wskazano organu odwoławczego od decyzji, o której mowa w projektowanym art. 3 ust. 1. W celu wyeliminowania ewentualnych wątpliwości proponuję uzupełnić projekt o wskazanie, że organem odwoławczym będzie minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Zawarte w art. 4 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 przedmiotowego projektu sformułowanie «wysokość odszkodowania, o którym mowa w ust. 1, zostanie określona w operatach szacunkowych» wymaga przeredagowania ze względu na fakt, że zgodnie z art. 156 ust. 1 ustawy [...] o gospodarce nieruchomościami [...] operat szacunkowy jest opinią o wartości nieruchomości wyrażaną w formie operatu szacunkowego. Należy podkreślić, że rzeczoznawca majątkowy nie posiada uprawnień do ustalenia wysokości odszkodowania, a jedynie wyraża opinię o wartości nieruchomości, za którą odszkodowanie przysługuje. Na podstawie wyrażonej w operacie szacunkowym opinii rzeczoznawcy majątk-

dzenia Komisji Prawniczej. Następnie w dniu 27 maja 2009 r. został rozesłany członkom Rady Ministrów do rozpatrzenia w trybie obiegowym z prośbą o zgłaszanie ewentualnych uwag. W związku z brakiem uwag projekt, zgodnie z § 36 ust. 3 uchwały nr 49 Rady Ministrów z dnia 19 marca 2002 r., Regulamin pracy Rady Ministrów został uznany za przyjęty przez Radę Ministrów⁶³.

3. PARLAMENTARNY PROCES LEGISLACYJNY PROJEKTU USTAWY O UREGULOWANIU STANU PRAWNEGO NIEKTÓRYCH NIERUCHOMOŚCI POZOSTAJĄCYCH WE WŁADANIU POLSKIEGO AUTOKEFALICZNEGO KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji RP rząd przedstawił Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej VI Kadencji rządowy projekt ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, zwany dalej „projektem ustawy”, który wpłynął do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 5 czerwca 2009 r. (druk sejmowy 2060). Do prezentowania stanowiska rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Do wspomnianego projektu załączona została pozytywna opinia dotycząca zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej⁶⁴.

W dniu 15 czerwca 2009 r. wskazany wyżej projekt ustawy został skierowany do I czytania na posiedzeniu Sejmu⁶⁵.

Na 44. posiedzeniu Sejmu w dniu 24 czerwca 2009 r. minister Tomasz Siemoniak poinformował, że projekt ustawy stanowi realizację jednego

---

kowego, może nastąpić określenie wysokości przysługującego odszkodowania”; zob. Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁶³ Pismo sekretarza Rady Ministrów Macieja Berka z dnia 2 czerwca 2009 r., znak: RM-10-72-09, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁶⁴ Zob. opinia sekretarza stanu w Komitecie Integracji Europejskiej, Mikołaja Dowgiewlicza z dnia 28 maja 2009 r., znak sprawy: Min.MD/1337/09/DP/ma, Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁶⁵ Zob. <http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/0/1FD7D1A143A16B2CC12575D7004BD-D52?OpenDocument> [dostęp marzec 2010]

z ważnych zadań rządu i ma na celu zakończenie trwającego od niemal 18 lat stanu tymczasowości w zakresie tytułu własności i użytkowania pounickich obiektów sakralnych położonych w woj. podkarpackim i małopolskim. Przypomniął kontekst historyczny i prawny wniesienia przez PAKP skargi przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do ETPCz oraz okoliczności podpisania porozumienia z dnia 16 grudnia 2008 r. Podniósł też, że projekt ustawy jest wynikiem kompromisu, który został osiągnięty dzięki dobrej woli wielu osób i zrozumieniu delikatnych kwestii związanych z własnością obiektów sakralnych. Wyraził przekonanie, iż przedstawione rozwiązania przyczynią się do ugrontowania wizerunku Rzeczypospolitej Polskiej „jako państwa reagującego na głos jego mieszkańców, aktywnie pracującego na rzecz pojednania i porozumienia ponad podziałami, skutecznie działającego na rzecz rozwiązywania problemów, które, jak by się zdawało, są niemożliwe do rozwiązania”. Mając powyższe na względzie, wniósł o skierowanie projektu ustawy do dalszych prac sejmowych⁶⁶.

W trakcie dyskusji nad projektem ustawy zostały złożone oświadczenia w imieniu klubów i kół. Jako pierwszy głos zabrał poseł Ireneusz Raś (PO), który zadeklarował poparcie dla projektu ustawy i opowiedział się za dalszą pracą nad nim w Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych. Wyraził zadowolenie, że stosowny projekt trafił po wielu latach pod obrady Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Podkreślił, że przełomowy dla sprawy dzień 13 maja 2008 r. jest datą symboliczną kojarzącą się z Janem Pawłem II i może dlatego był taki ważny dla sprawy. Poseł Arkadiusz Czartoryski (PiS) wyraził pogląd, że w związku ze złożeniem przez PAKP skargi przeciwko Polsce do ETPCz dobrze się stało, iż rozpoczęły się rozmowy między oboma Kościołami w obecności rządu, które doprowadziły do osiągnięcia porozumienia. Zatem Klub Prawo i Sprawiedliwość, mając na względzie pozytywny aspekt tego porozumienia, zadeklarował poparcie projektu ustawy. W imieniu klubu lewicy oświadczenie złożył poseł Jarosław Matwiejuk. Zaprezentował on pogląd, iż projekt ustawy jest aktem unikalnym

⁶⁶ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, sprawozdanie stenograficzne z 44. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 czerwca 2009 r. (pierwszy dzień obrad), Warszawa 2009, s. 120-123.

i przełomowym, gdyż wraz z uchwaleniem tej ustawy był zakończył „największy błąd popełniony przez Sejm kontraktowy”, który dotyczył obszaru polityki wyznaniowej. Błąd ten, zdaniem posła Matwiejuka, można zdefiniować jako jedyny wyjątek od zasady *status quo* w dziedzinie własności. Wspomniany projekt ustawy jest unikalny również za sprawą zawarcia porozumienia przewidzianego w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP, co stanowi dowód na możliwość zastosowania w praktyce tego przepisu. Unikalny charakter projektu ustawy, zdaniem posła Matwiejuka, polega również na tym, że po jej uchwaleniu PAKP wycofa skargę z ETPCz. Podniósł również, że przełomowy charakter projektu ustawy polega na tym, że rząd wziął na siebie ciężar sfinansowania skutków wprowadzenia tej ustawy. Mając powyższe na względzie, klub lewicy poparł projekt ustawy i wniósł o jak najszybsze zakończenie procedowania. Poseł Wiesław Woda (PSL) postulował uregulowanie spornych kwestii majątkowych na rzetelnych zasadach, choć niektórych roszczeń państwo nie jest w stanie udźwignąć i ponosić skutków drugiej wojny światowej oraz pierwszych lat powojennych. Zatem w imieniu Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego wniósł o skierowanie projektu ustawy do Komisji celem prowadzenia dalszych prac⁶⁷.

Po złożeniu wyżej wymienionych oświadczeń oraz dyskusji nad projektem ustawy projekt ten na 44. posiedzeniu Sejmu w dniu 24 czerwca 2009 r. został skierowany do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych.⁶⁸

Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych obradująca pod przewodnictwem posła Marka Biernackiego (PO) w dniu 23 września 2009 r. powołała podkomisję nadzwyczajną do rozpatrzenia projektu ustawy⁶⁹. Obecny na posiedzeniu minister Tomasz Siemoniak podkreślił, że prace nad projektem ustawy pozwoliły zawiesić procedurę w ETPCz. Wyraził nadzieję, że uchwalenie ustawy zamknie „bardzo trudny historyczny temat własności”. W imieniu rządu podziękował też za to, że

⁶⁷ Tamże, s. 122-124.

⁶⁸ Zob. szerzej tamże, s. 124-126.

⁶⁹ Zob. Biuletyn z posiedzenia z dnia 23 września 2009 r. nr 154 Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, nr 2740/VI, Wydawnictwo Sejmowe, s. 3.

w debacie parlamentarnej wszystkie kluby poparły projekt ustawy. Wyraził nadzieję, że projekt ten „szybko przejdzie przez podkomisję i przez parlament. Projekt ten ma bardzo duże znaczenie dla właściwego ułożenia stosunków nie tyle między państwem a kościołami, co między Polskim Kościołem Prawosławnym a Kościołem Greckokatolickim. Ta sprawa w bardzo poważnym stopniu ciążyła na relacjach między tymi kościołami”⁷⁰.

W dniu 8 października 2009 r. w trakcie kolejnego posiedzenia Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, rozpatrzone zostało sprawozdanie wspomnianej wyżej podkomisji nadzwyczajnej z dnia 7 października 2009 r. o projekcie ustawy⁷¹.

Sprawozdanie podkomisji nadzwyczajnej przedstawił poseł Jarosław Matwiejuk (lewica), jej przewodniczący. Poinformował, że powołana podkomisja pracowała nad projektem ustawy na posiedzeniach w dniach 23 września 2009 r. i 7 października 2009 r. Projekt ten został przyjęty bez żadnych poprawek merytorycznych, wprowadzone zostały jedynie drobne korekty legislacyjne (tzn. podział obecnego ust. 4 w art. 4 i ust. 4 w art. 5 na ust. 5 i 6; dotychczasowy ust. 5 stał się ust. 7). Jednocześnie zauważył, że uchwalenie ustawy prawdopodobnie zakończy ostatecznie sprawę skargi w ETPCz, która jest m.in. z tą materią związana. Podsumowując swoją wypowiedź, wniósł, by Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych przyjęła sprawozdanie podkomisji⁷².

W trakcie rozpatrywania projektu ustawy na powołanym wyżej posiedzeniu Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych uwagi do wykazu stosownego załącznik do projektu ustawy zgłosił poseł Jan Widacki (DKP SD). Podał w wątpliwość fakt, czy do projektu ustawy wystarczy dołączenie wykazu bez określenia nieruchomości. Poseł Jarosław Matwiejuk zaprezentował w tej sprawie stanowisko odmienne, wskazując, że właśnie tak ujęty wykaz jest wystarczający, gdyż wiadomym jest

⁷⁰ Zob. tamże, s. 4-5.

⁷¹ Zob. [http://orka.sejm.gov.pl/opinie6.nsf/nazwa/spr_2060/\\$file/spr_2060.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie6.nsf/nazwa/spr_2060/$file/spr_2060.pdf) [dostęp marzec 2010].

⁷² Zob. Biuletyn z posiedzenia z dnia 8 października 2009 r. nr 156 Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, nr 2817/VI, Wydawnictwo Sejmowe, s. 3-4.

o jakie nieruchomości chodzi. Odnosząc się do powyższego, podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Zbigniew Sosnowski poinformował, że ostatecznie to wojewoda będzie wydawał decyzję zawierającą wszystkie treści, o których mówił poseł Jan Widacki. Przewodniczący poseł Marek Biernacki (PO) wskazał, że projekt ustawy jest wynikiem długich negocjacji między stroną rządową a przedstawicielami PAKP, a zatem każde jego zdanie było „cyelowane”. Ostatecznie wykaz również został przyjęty. Komisja jednogłośnie przyjęła projekt ustawy. Posłem sprawozdawcą został wyznaczony Jarosław Matwiejuk⁷³.

Drugie czytanie projektu ustawy miało miejsce na posiedzeniu Sejmu nr 53 w dniu 4 listopada 2009 r. W trakcie tego posiedzenia poseł Jarosław Matwiejuk (lewica) przedstawił sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych o projekcie ustawy (druk sejmowy 2400). Przedstawiając kontekst historyczny i aspekty prawne ustawy oraz jej unikatowy charakter, w imieniu Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych wniósł, by Sejm ją uchwalił⁷⁴.

Sejm ustalił, że w dyskusji nad Sprawozdaniem Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych o projekcie ustawy wysłucha oświadczeń w imieniu klubów i kół. Poseł Józef Piotr Klim (PO) przedstawił stanowisko Klubu Parlamentarnego Platforma Obywatelska. Podniósł, że włączenie się rządu do rozmów w przedmiotowej sprawie było właściwym kierunkiem działań, gdyż doprowadziło do podpisania porozumienia stanowiącego podstawę merytoryczną ustawy. Stwierdził też, że ustawa jest dobrym rozwiązaniem, które można modelowo wykorzystywać w przyszłości. W związku z powyższym Klub Parlamentarny Platforma Obywatelska poprze projekt ustaw. W imieniu Klubu Lewicy oświadczenie złożył poseł Eugeniusz Czykwin, który wyraził stanowisko, że projekt ustawy jedynie pozornie dotyczy niewielkiej części obywateli Rzeczypospolitej Polskiej i pozornie też może wydawać się niewielkim problemem dla ogółu społeczeństwa. Podniósł jednak, że projekt ustawy dotyczy jednej z konstytucyjnych zasad wolności

⁷³ Zob. tamże s. 4-5.

⁷⁴ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, sprawozdanie stenograficzne z 53. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 4 listopada 2009 r. (pierwszy dzień obrad), Warszawa 2009, s. 76-77.

religijnej, do zakresu której zalicza się posiadanie świątyń. Zatem kościoły i inne związki wyznaniowe pełną gwarancję wolności religijnej w szczególnym jej aspekcie, jakim jest posiadanie świątyń, uzyskują poprzez nabycie praw własności do nich. Wskazał, że takie gwarancje poprzez nabycie z mocy prawa własności świątyń będących wówczas w posiadaniu KK uzyskał ten Kościół poprzez uchwalenie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Poseł Eugeniusz Czykwin oświadczył, że uczestniczył w pracach nad przedmiotową ustawą i już wówczas podniósł, że przyjęte wobec KK rozwiązania muszą mieć zastosowanie wobec innych kościołów i związków wyznaniowych. Sporna regulacja art. 49 ustawy o stosunku Państwa do PAKP doprowadziła do tego, że wierni PAKP w Polsce mieli poczucie nierównoprawnego traktowania przez państwo ważnych dla nich problemów. Zatem poselski klub lewicy poparł omawiany projekt ustawy i zadeklarował, że będzie głosował za jej przyjęciem. Stanowisko Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego przedstawił poseł Mirosław Pawlak, który nawiązał do prac Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych nad przedmiotowym projektem ustawy. Po omówieniu zaproponowanych w ustawie regulacji prawnych poinformował, że Klub Poselski Polskiego Stronnictwa Ludowego „ze zrozumieniem i uznaniem przyjmuje przedłożenie z druku nr 2400, ufając tym samym, że ten gest państwa w stosunku do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego zaowocuje dobrą współpracą obu stron”. Poseł Arkadiusz Czartoryski w imieniu Klubu Prawo i Sprawiedliwość, mając na względzie pozytywny aspekt porozumienia KK obrządku bizantyjsko-ukraińskiego oraz PAKP, przy udziale rządu i Konferencji Episkopatu Polski, pozytywnie ocenił porozumienie i zadeklarował poparcie projektu ustawy⁷⁵.

Po złożeniu wyżej wymienionych oświadczeń oraz dyskusji nad projektem ustawy, w której nie zgłoszono poprawek, przystąpiono do trzeciego czytania⁷⁶. Tematem głosowania na posiedzeniu Sejmu była całość projektu ustawy. W głosowaniu wzięło udział 417 posłów. Za oddano 345 głosów, przeciw – 1,71 osób się wstrzymało. Zatem na 53. posiedzeniu w dniu 5 listopada 2009 r. Sejm uchwalił ustawę o uregu-

⁷⁵ Tamże s. 77-80.

⁷⁶ Zob. szerzej tamże, s. 80-83.

lowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego⁷⁷.

Ustawę przekazano prezydentowi i marszałkowi senatu dnia 9 listopada 2009 r. (druk senacki 700)⁷⁸. Marszałek Senatu w dniu 10 listopada 2009 r. skierował ustawę do Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej. Na posiedzeniu tej Komisji nr 138 w dniu 12 listopada 2009 r. ustawę przedstawił minister Tomasz Siemoniak. Przedstawiciel Biura Legislacyjnego uwagi o charakterze redakcyjnym. Do ustawy pozytywnie odnieśli się obecni na posiedzeniu przedstawiciele PAKP biskup siemiatycki Jerzy i ks. prof. dr Jerzy Tofiluk. Senator Sławomir Sadowski pytał w trakcie posiedzenia o porozumienie pomiędzy kościołami w przedmiotowej sprawie. Senator Janusz Sepioł zgłosił 2 poprawki zaproponowane przez Biuro Legislacyjne. Komisja w głosowaniu jednogłośnie przyjęła poprawki senatora Janusza Sepioła, który został wybrany na sprawozdawcę Komisji na posiedzenie Senatu (stanowisko Komisji – druk senacki 700A)⁷⁹.

Ustawa była przedmiotem 45. posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, które miało miejsce w dniach 2 i 3 grudnia 2009 r. Senator sprawozdawca Janusz Sepioł przedstawił kontekst historyczny ustawy. Wyraził pogląd, że takie rozwiązanie ustawowe przyniesie korzyści polityczne wskutek wycofania skargi przez PAKP z ETPCz. Przyniesie też pozytywne skutki społeczne, a więc rodzaj pokoju religijnego na tych terenach, na których posadowione są objęte ustawą cerkwie oraz korzyści kulturowe, ponieważ „obiekty, będą miały trwałego gospodarza, a więc szanse na konserwację; są także możliwości uzyskiwania środków zewnętrznych, kiedy jest ustalony właściciel”. Jednocześnie przedstawił proponowane do projektu poprawki „o charakterze stylistycznym”. Obecny na posiedzeniu minister Tomasz Siemoniak przedstawił senatorom ustawę, podkreślając historyczny charakter osiągnięcia porozumienia w sprawie spornych cerkwi. W imieniu rządu zwrócił

⁷⁷ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, sprawozdanie stenograficzne z 53. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 5 listopada 2009 r. (drugi dzień obrad), Warszawa 2009, s. 232-233.

⁷⁸ <http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/0/1FD7D1A143A16B2CC12575D7004BDD52?OpenDocument> [dostęp marzec 2010].

⁷⁹ Zob. <http://www.senat.gov.pl/k7/kom/kstap/2009/138.pdf> [dostęp marzec 2010].

się do senatorów z prośbą o poparcie tej ustawy. Wskazał, że poprawki, które zostały przygotowane w Komisji Senackiej, ulepszają tekst ustawy, zatem w imieniu rządu poparł je⁸⁰.

Na wspomnianym 45. posiedzeniu podjęte przez Senat w dniu 3 grudnia 2009 r. Senat Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę w sprawie ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Uchwała ta wprowadziła do ustawy o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego następujące poprawki:

„1) w art. 4:

- a) w ust. 2 po wyrazach «ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych» dodaje się wyrazy «zwanego dalej ministrem»;
- b) w ust. 3 skreśla się wyrazy «właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych»;
- c) w ust. 5-7 skreśla się wyrazy «właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych»;

2) w art. 5:

- a) w ust. 2 i 3 skreśla się wyrazy «właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych»;
- b) w ust. 5-7 skreśla się wyrazy «właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych».⁸¹

Komisja Spraw Wewnętrznych i Administracji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej na posiedzeniu w dniu 15 grudnia 2010 r. postanowiła rekomendować Sejmowi przyjęcie senackiej poprawki nr 1 i 2 (Sprawozdanie Komisji – druk poselski 2580). Zauważono jednak, że poprawki mają charakter legislacyjny i Senat słusznie podniósł, że w przypadku wprowadzenia do ustawy określenia złożonego, czyli

---

⁸⁰ Senat Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VII, sprawozdanie stenograficzne z 45. posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 2 i 3 grudnia 2009 r., Warszawa 2010, s. 104-112; 148.

⁸¹ Tamże s. 242-243.

wielowyzrazowego można wprowadzić skrót, ale nie jest to obligatoryjne. Posłem sprawozdawcą pozostał Jarosław Matwiejuk⁸².

Na 56. posiedzeniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 17 grudnia 2009 r. przyjęto poprawki Senatu. W imieniu klubów parlamentarnych oświadczenia składali posłowie: Józef Piotr Klim (PO), Jarosław Matwiejuk (lewica), Józef Racki (PSL), Arkadiusz Czartoryski (PiS)⁸³. Na uwagę zasługują wypowiedziane w trakcie wspomnianego posiedzenia przez ministra Tomasza Siemoniaka słowa dotyczące prac nad projektem ustawy: „Bardzo dziękuję wszystkim, którzy angażowali się w parlamencie. W trakcie poprzednich czytań tego projektu w Sejmie też wyrażałem podziękowanie, które chcę powtórzyć, wobec hierarchów Kościoła prawosławnego, metropolity Sawy, arcybiskupa Martyniaka i sekretarza generalnego episkopatu biskupa Stanisława Budzika, bez których zaangażowania nawet życzliwość i determinacja rządu dużoby nie pomogły”.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał ustawę dnia 4 stycznia 2010 r.⁸⁴

Pismem z dnia 3 lutego 2010 r. prawosławny metropolita warszawski i całej Polski Sawa poinformował Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, że „w oparciu o porozumienie z Kościołem Rzymskokatolickim, obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął w dniu 17 grudnia 2009 r. ustawę o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Kaczyński podpisał ją 4 stycznia 2010 r., która uprawomocniła się w dniu 2 lutego 2010 r. W związku z powyższym wniosek Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego złożony przeze mnie do Europejskiego Trybunału

---

⁸² Zob. Biuletyn z posiedzenia z dnia 8 października 2009 r. nr 168 Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, Nr 3126/VI kad., Wydawnictwo Sejmowe, s. 3-4.

⁸³ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, Sprawozdanie Stenograficzne z 56 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 17 grudnia 2009 r., Warszawa 2009, s. 263-265.

⁸⁴ <http://www.prezydent.pl/aktywnosc/ustawy/podpisane/art,49,styczen-2010-r-.html> [dostęp marzec 2010].

Praw Człowieka proszę uważać za wyczerpany, bowiem nasze roszczenia wskazane w nim tracą swą moc. Jednocześnie pragnę podziękować Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka w Strasburgu za zajęcie się naszą sprawą, w rezultacie czego sprawa spornych nieruchomości została załatwiona w naszym kraju w duchu wzajemnego poszanowania stron”⁸⁵.

PODSUMOWANIE

Podsumowując niniejszy artykuł, należy pozytywnie ocenić uchwalenie ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Uchwalenie wspomnianej ustawy ma niezwykle istotne znaczenie dla państwa i zainteresowanych Kościołów, bowiem przyczynia się do zakończenia stanu tymczasowości w zakresie własności niektórych pounickich obiektów sakralnych posadowionych na terenie woj. podkarpackiego i małopolskiego.

Bez wątpienia można podnieść, że powołana ustawa służy również zmniejszeniu poczucia nierównego traktowania przez państwo wiernych należących do PAKP, których według danych Głównego Urzędu Statystycznego gromadzonych na podstawie dobrowolnych ankiet statystycznych kierowanych do władz wspólnot religijnych, w 2008 r. było łącznie 504 150. Powołana regulacja jest także dowodem na to, iż możliwe jest osiągnięcie consensusu pomiędzy Kościołami nawet w tak skomplikowanej i historycznie bolesnej sprawie jak własność pounickich obiektów sakralnych. Nie do przecenienia jest w aspekcie osiągnięcia porozumienia osobiste zaangażowanie się hierarchów obu Kościołów oraz przedstawicieli rządu RP i administracji publicznej w sprawę ostatecznego załatwienia spornych kwestii. Również prace w parlamencie nad uchwaleniem ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. dowodzą, że możliwa jest merytoryczna debata i dążenie do konstruktywnego rozwiązania

---

⁸⁵ Pismo prawosławnego metropolity warszawskiego i całej Polski Sawy z dnia 3 lutego 2010 r., Akta Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

ponad podziałami nawet bardzo trudnych spraw, do których należą z pewnością kwestie majątkowe wspólnot religijnych.

Należy także stwierdzić, że prace nad ustawą o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego są kolejnym dowodem na to, iż zasadnym jest korzystanie przez państwo polskie z rozwiązań prawnych obowiązujących w innych krajach, gdzie dana problematyka została już uregulowana. U podstaw ustawy leżą bowiem rozwiązania przyjęte w Republice Słowackiej polegające na tym, że sporne obiekty sakralne przeszły na własność obrządku bizantyjsko-ukraińskiego Kościoła Katolickiego, natomiast Republika Słowacka przekazała Kościołowi prawosławnemu środki finansowe celem wzniesienia nowych obiektów cerkiewnych.

Ustawa realizuje także art. 25 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi niż Kościół Katolicki w Rzeczypospolitej Polskiej kościołami oraz związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami. Mimo że ani Konstytucja RP, ani żaden inny akt prawny nie precyzują trybu przygotowania i zawierania umów i uchwalania ustaw, o których mowa powyżej, osiągnięcie przez KK i PAKP przy udziale Rady Ministrów porozumienia, które legło u podstaw ustawy, i samą ustawę z dnia 17 grudnia 2009 r. należy ocenić jako oddające „ducha” art. 25 ust. 5 Konstytucji RP, bowiem w wypracowaniu consensusu brali udział przedstawiciele wszystkich zainteresowanych stron.

Niewątpliwie istotny jest wymiar międzynarodowy uchwalenia ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o uregulowaniu stanu prawnego niektórych nieruchomości pozostających we władaniu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, bowiem w wyniku powyższych rozwiązań legislacyjnych Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny wycofał skargę z Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

THE ENACTMENT OF THE 17 DECEMBER 2009 ACT ON REGULATING
THE LEGAL STATUS OF SOME PROPERTY IN POSSESSION
OF THE AUTOCEPHALOUS ORTHODOX CHURCH OF POLAND

Summary

The passing of the 17 December 2009 Act on regulating the legal status of some property in possession of the Autocephalous Orthodox Church of Poland is a materialization of the provision of Article 49 of the 4 July 1991 Act on the relationship between the State and the Autocephalous Orthodox Church of Poland. The regulation in question brings to a close the provisional condition that had been maintained since the effective date of the 4 July 1991 act in the area of ownership and usufruct of the post-Uniate sacred property located in the Podkarpacie and Małoposkia regions.

Translated by Konrad Szulga